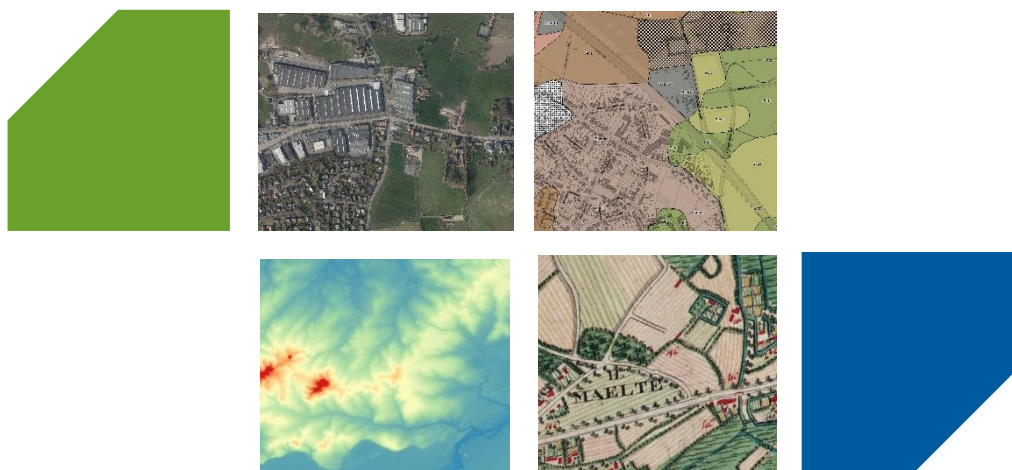

ARCHEOLOGIENOTA

DOELSTRAAT ZONDER NUMMER TE SINT-LIEVENS- HOUTEM

DEEL 1 VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 1730

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute

Derbystraat 55

B-9051 Gent

Projectcode

Intern: 32334.R.01

AOE: 2021L28

COLOFON

Titel

Archeologienota Doelstraat zonder nummer te Sint-Lievens-Houtem

Auteur

Tine Van denhaute

Projectcodes

Intern: 32334

Agentschap Onroerend Erfgoed: 2021L28

Plaats en datum

Gent, december 2021

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1730

ISSN 2406-3940

Alle afbeeldingen zijn aangeleverd door ABO nv tenzij anders aangegeven.

RAPPORTFICHE

Versies		
<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Status</i>
v0	2/12/2021	Interne draft
v1	2/12/2021	Externe draft
v2	19/1/2022	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Tine Van denhaute
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
General Director	Patrick Hambach

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 Verslag van resultaten	1
1 Inleiding	7
1.1 Administratieve gegevens	7
1.2 Aanleiding van het onderzoek en wettelijk kader	8
1.3 Afbakening van het projectgebied	8
1.4 Doel van het onderzoek en onderzoeksstrategie	10
2 Aard van de bedreiging	12
2.1 Huidige situatie	12
2.2 Toekomstige situatie	18
3 Landschappelijke analyse	21
3.1 Topografische situering	21
3.2 Bodemkundige situering	24
4 Archeologische voorkennis	27
4.1 Historische achtergrond	27
4.2 Inventarissen onroerend erfgoed	29
4.3 Cartografische en iconografische bronnen	33
4.4 Recente landschapsveranderingen	36
5 Besluit	39
6 Bibliografie	41

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021).....	9
Figuur 2: Kadastraal perceelplan (Cadgis 2021).....	10
Figuur 3: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)	13
Figuur 4: Het studiegebied vanaf het zuiden (Google Maps 2021).....	13
Figuur 5: Het studiegebied vanaf het noorden (Google Maps 2021)	14
Figuur 6: De werfweg in het midden van het studiegebied (Google Maps 2021)	14
Figuur 7: De contouren van de eerder opgestelde archeologienota voor de sloop (ID 9426; groen) ten opzichte van de huidige bureaustudie (blauw) (ABO nv 2021)	15
Figuur 8: De fabrieksgebouwen tijdens de sloop, het niveau ligt duidelijk dieper dan straatniveau links. Foto genomen vanaf de Doelstraat richting het zuidwesten (Solva 2018)	15
Figuur 9: Drankencentrale Pede (nu gesloopt) bevond zich binnen het studiegebied en ligt duidelijk lager dan het straatniveau van de Doelstraat (Solva 2018).....	16
Figuur 10: plan van de verkaveling (Initiatiefnemer 2021)	19
Figuur 11: Wegplan van de verkaveling (Initiatiefnemer 2021).....	20
Figuur 12: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021).....	21
Figuur 13: Uittreksel van het Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)	22
Figuur 14: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021).....	22
Figuur 15: Meest recente luchtfoto met aanduiding van de hoogteprofielen t.h.v. het projectgebied Geopunt 2021)	23
Figuur 16: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2021).....	23
Figuur 17: Hoogteprofiel west-oost (Geopunt 2021)	23
Figuur 18: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)	25
Figuur 19: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)	25
Figuur 20: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het projectgebied (Geopunt 2021) ..	26
Figuur 21: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)	26
Figuur 22: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)	27
Figuur 23: De weverij Saey op een prentbriefkaart uit begin 20 ^{ste} eeuw (Geneanet 2021)	28
Figuur 24: Visuele weergave van de bouwkundige en landschappelijke gehelen rondom het projectgebied. (IOE 2021).....	29
Figuur 25: Visuele weergave van de aanduidingsobjecten rondom het projectgebied. (IOE 2021)	30
Figuur 26: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI 2021).	31
Figuur 27: Archeologienota's en nota's in de omgeving van het projectgebied (Geopunt 2021) ..	32
Figuur 28: Villaretkaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)	34
Figuur 29: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)	34
Figuur 30: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021).....	35
Figuur 31: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)	35
Figuur 32: Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)	36
Figuur 33: Orthofotomozaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021) ..	37
Figuur 34: Orthofotomozaïek uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)	37

Figuur 35: Meest recente orthofotomozaïek met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)	38
---	----

1 INLEIDING

1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectgegevens	
Naam + adres projectgebied	
- Straat + nr.:	Doelstraat zonder nummer (tussen nummer 10 en nummer 30)
- Postcode:	9520
- Fusiegemeente:	Sint-Lievens-Houtem
Lambertcoördinaten (1972; EPSG:31370)	Bereik: 114257.2104106724,178994.95025720837,114714.65789275504,179254.00998916675
Kadaster	
- Gemeente:	Sint-Lievens-Houtem
- Afdeling:	1
- Sectie:	B
- Percelen:	203H, 203K, 612D, 229A6, 612A, 612B, 612C
Onderzoekstermijn	December 2021
Oppervlakte:	6.458

1.2 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK EN WETTELIJK KADER

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de initiatiefnemer van de aanvraag van een verkavelingsvergunning. De geplande werkzaamheden bestaan uit de herontwikkeling van een voormalige fabriekssite tot woon- en handelszone. De fabriekssite werd reeds gesloopt, hiervoor werd een archeologienota met ID 9426 opgemaakt.

De geplande werken worden beschouwd als een ingreep in de bodem. Deze ingrepen overschrijden de wettelijk bepaalde grenswaarde van 1.000m² (ca. 6.458m²) buiten een archeologische zone waardoor het Onroerend Erfgoeddecreet (art. 5.4.) de opmaak van een archeologienota verplicht ter evaluatie en waardering van het archeologisch potentieel van het betrokken bodemarchief.

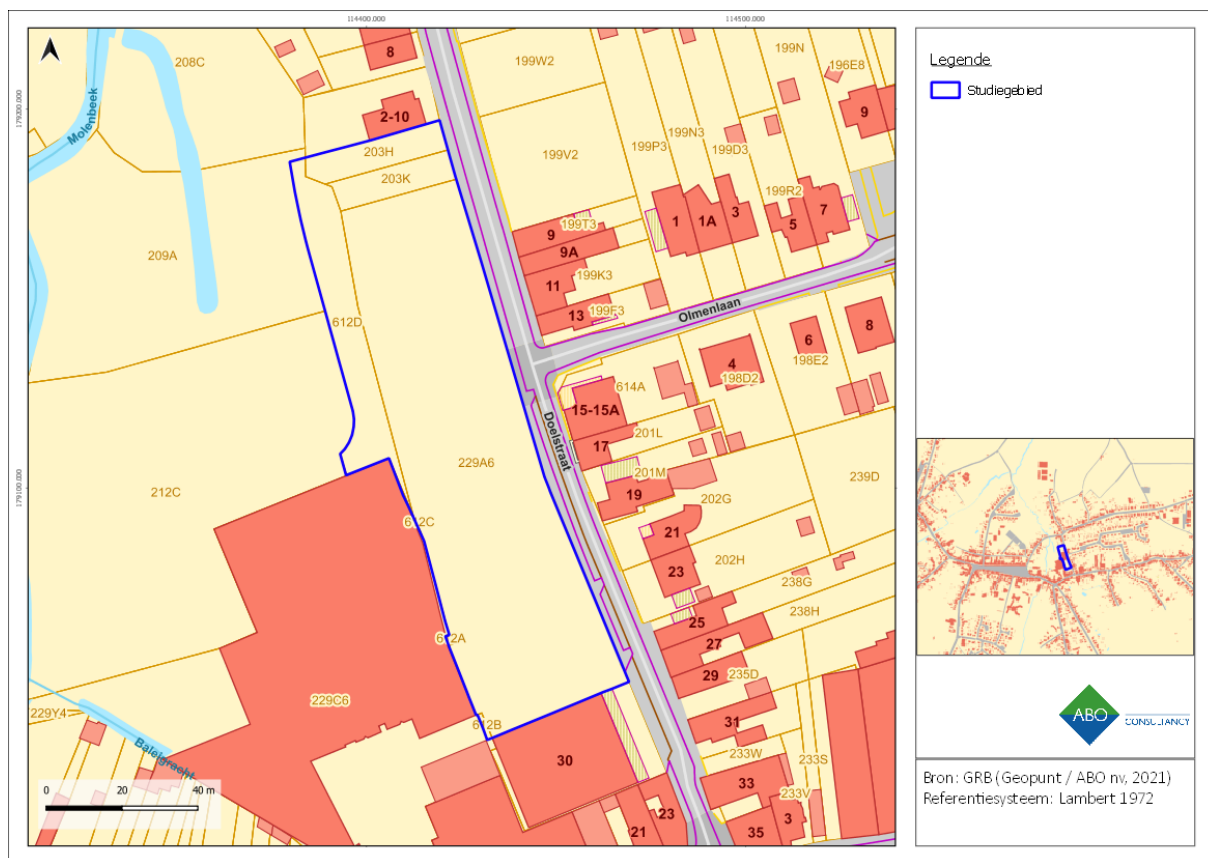
Het projectgebied valt niet binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. Verder bevindt het zich niet binnen een definitief of tijdelijk beschermde archeologische site of een vastgestelde archeologische zone. Doordat de oppervlakte van de betrokken percelen de 3.000m² (ca. 6.458m²) overschrijdt, moet er in het kader van het Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een verkavelingsvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Het bureauonderzoek moet uitwijzen of een onderzoek met ingreep in de bodem mogelijk en wenselijk is voor het projectgebied.

1.3 AFBAKENING VAN HET PROJECTGEBIED

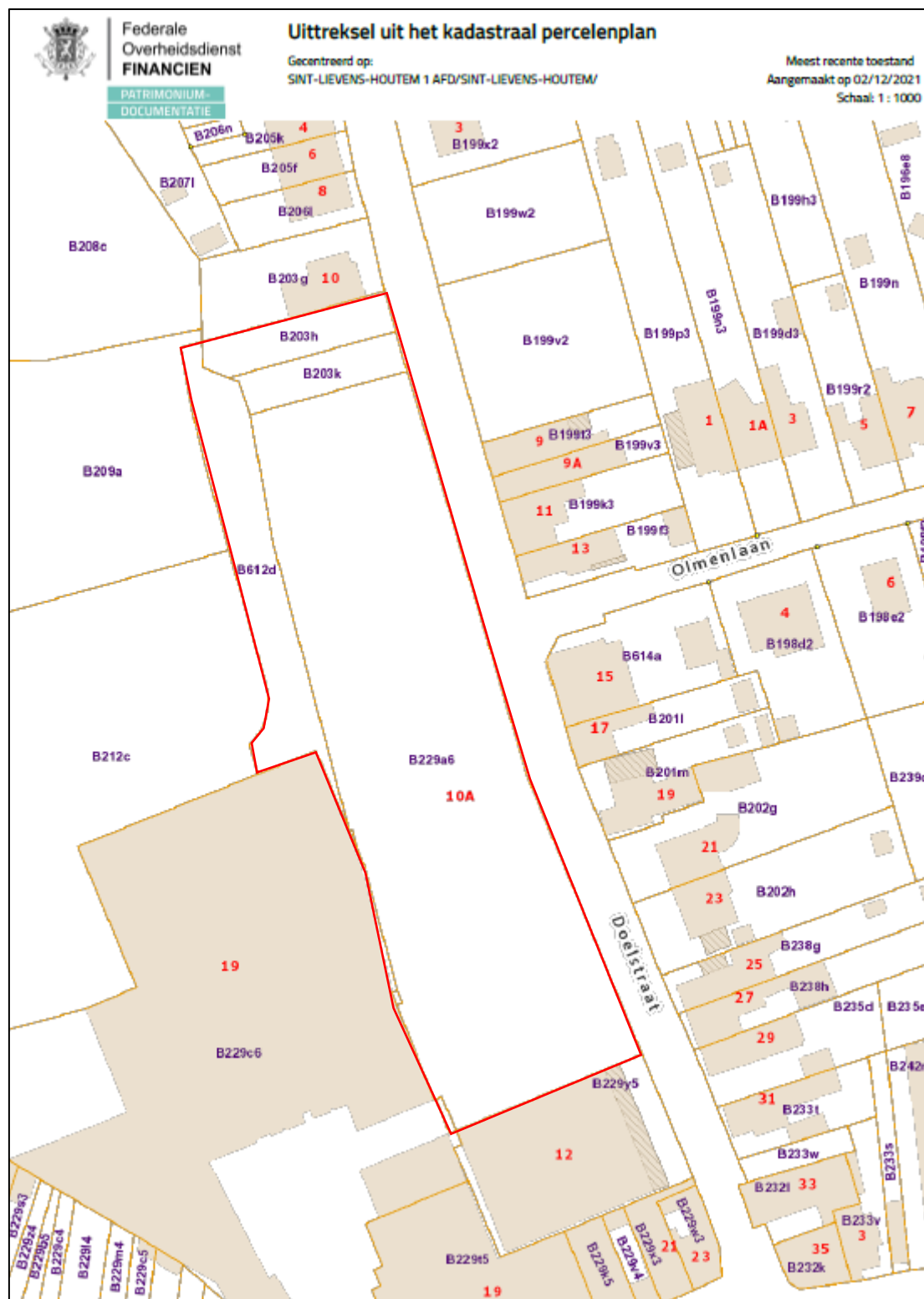
Het projectgebied omvat volledig de percelen 203H, 203K, 612D, 229A6, 612A, 612B en 612C. Het terrein is momenteel braakliggend. De oppervlakte van het totale terrein beslaat ca. 6.458m².

Het studiegebied is gelegen in het oosten van het dorp Sint-Lievens-Houtem, op ca. 150m ten oosten van de parochiekerk. In het oosten grenst het studiegebied aan de Doelstraat, in het noorden, zuiden en zuidwesten aan bebouwing. Iets ten westen van het studiegebied is de Molenbeek te zien, ten zuidwesten de Baleigracht.

Figuur 1 geeft het projectgebied weer op de GRB basiskaart, figuur 2 op de kadasterkaart.

Figuur 1: GRB basiskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

1.4 DOEL VAN HET ONDERZOEK EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Deze archeologienota heeft als doel na te gaan welke archeologische resten er te verwachten zijn ter hoogte van het projectgebied en in welke mate deze bedreigd worden door de nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek in deze archeologienota heeft drie objectieven:

- Er wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het projectgebied.

- Er wordt nagegaan welke bewaring te verwachten is en in welke mate ze bedreigd worden door de geplande bodemingrepen.
- Er wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

De gegevens waarop het onderzoek gebaseerd is, worden gehaald uit de door de initiatiefnemer aangeleverde plannen in combinatie met bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten. Het is steeds de bedoeling om het archeologisch verwachtingsprofiel te confronteren met de aard van de geplande werken om zo de impact ervan op het bodemarchief te bepalen.

De volgende stappen worden ondernomen om een archeologisch verwachtingsprofiel op te stellen:

- Een studie van de bestaande en ontsloten landschappelijke gegevens plaatst het projectgebied in een breder landschappelijk kader (hst. 3). Hiertoe worden zowel kaartmateriaal als literaire bronnen geconsulteerd.
- Een studie van de bestaande en ontsloten historische en archeologische gegevens geeft inzicht in het archeologisch potentieel van het projectgebied (hst. 4). Hierbij worden voornamelijk inventarissen onroerend erfgoed en historische kaarten geraadpleegd.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt een advies geformuleerd omtrent een eventueel archeologisch vervolgonderzoek, een *in situ* bewaring of 'geen maatregelen'.

2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het studiegebied is momenteel braakliggend. Tot voor kort bevond zich op het terrein een fabrieksgebouw. Dit gebouw werd recent gesloopt. In het midden van het studiegebied is een werfweg te zien, deze bestaat uit steenslag met een laag asfalt bovenop. Ten noordwesten van het studiegebied is een gedeelte bos te zien. Figuur 4, 5 en 6 geven een beeld van de huidige situatie binnen het studiegebied.

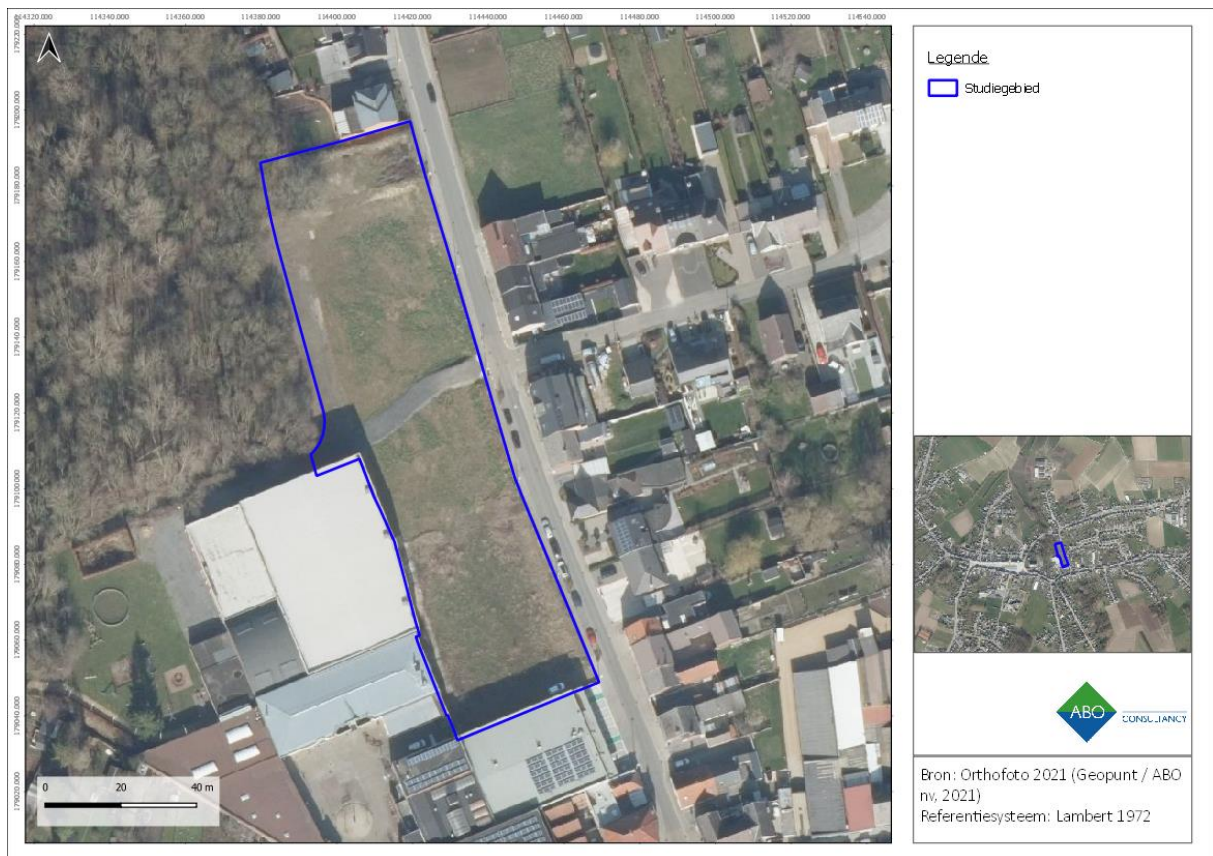
In 2018 werd een archeologienota met ID 9426 opgesteld voor de sloop van een gedeelte van de fabrieksgebouwen. Uit deze archeologienota blijkt dat er reeds verstoring op het terrein aanwezig is, dit kon aangetoond worden door milieu-hygiënische boringen die in 2014 werden uitgevoerd:

“Bij controleboringen uitgevoerd door ABO in 2017¹ is gebleken dat bij de oprichting van de fabrieksgebouwen in het begin van de 20ste eeuw het terrein minstens 1,85 m diep werd uitgegraven onder het huidige straatniveau van de Doelstraat (= zone van deze archeologienota), en minstens 1,00m diep onder het huidige straatniveau van de Fabrieksstraat (zie 2.2.3.5). In het westen van het projectgebied zal deze afgraving minder impact gehad hebben wegens het natuurlijke reliëf van het terrein, dat afhelt richting de Molenbeek. Op verschillende locaties werd bij booronderzoek ook vastgesteld dat er zich onder de vloeropbouw verstoorde lagen bevinden met een dikte van 0,30 tot 1,30 m. Deze puinhoudende lagen waren ook te zien bij een terreinbezoek na de sloop van de bovenbouw en de vloerplaat van de zuidelijke fabrieksgebouwen (foto 3 en 4). De lagen moeten hoogstwaarschijnlijk ook in verband gebracht worden met de bouw van de fabriek. Algemeen lijken deze gegevens erop te wijzen dat de inrichting van de fabrieksterreinen een grote impact heeft gehad op de ondergrond, waarbij tot 1,85 m (ten opzichte van de Doelstraat) is afgegraven en op sommige locaties er nog diepere verstoring heeft plaatsgevonden, tot wel 2,30 m / 3,15 m onder het huidige straatniveau (respectievelijk Fabrieksstraat / Doelstraat). (De Smet 2018)”

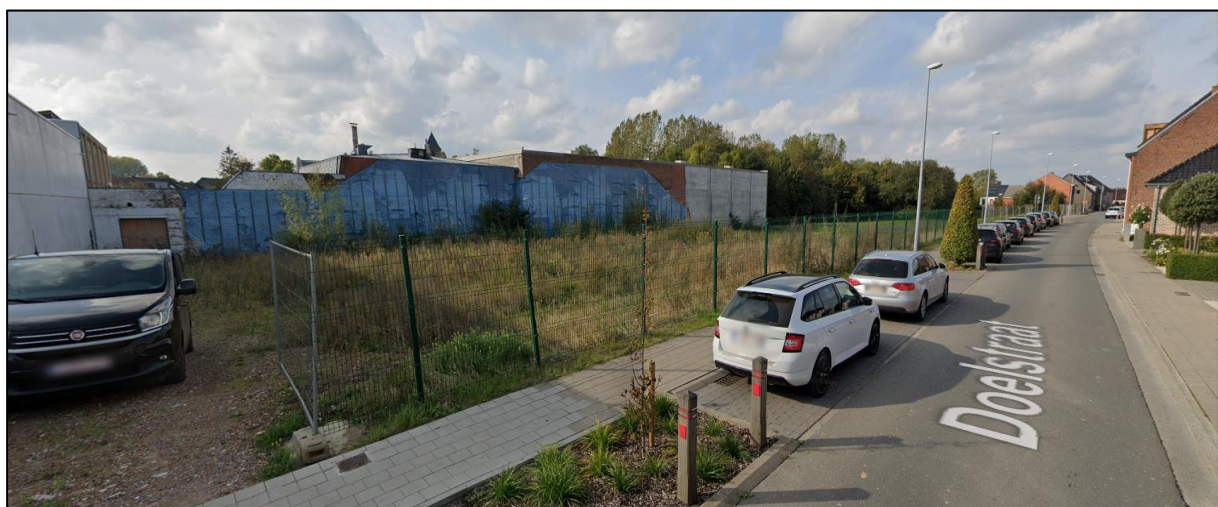
Figuur 7 geeft de contouren van de archeologienota met ID 9426 weer ten opzichte van het studiegebied. Figuur 8 en 9 geven foto 3 en 4 waarvan sprake in het bovenstaande citaat weer. Het boorrapport inclusief boorstaten en boorlocaties (ABO nv 2014) worden apart meegeleverd bij deze bureaustudie. Gezien het gaat om boringen voor een oriënterend bodemonderzoek (in het kader van staalname voor verontreinigingsdetectie) zijn er geen foto's van de boringen beschikbaar, enkel boorstaten. De 9 uitgevoerde boringen zijn ook niet in een grid aangelegd maar concentreren zich op het middengedeelte van het huidige onderzoeksgebied.

In het oriënterend bodemonderzoek wordt een verontreiniging met nikkel (in het grondwater) en minerale olie (in het vaste deel van de aarde) vastgesteld die de grenswaarden overschrijden. Op basis hiervan werd een beschrijvend booronderzoek geadviseerd. De toenmalige eigenaar van de grond kon echter aantonen dat het om een historische verontreiniging gaat die hem niet bekend was bij aanschaf van de gronden. OVAM (Openbare Vlaamse Afvalstoffen Maatschappij) besliste dan ook na een aangetekend schrijven om de verplichting tot een beschrijvend bodemonderzoek en sanering te laten vallen. Bijgevolg zijn deze nooit uitgevoerd. Er is geen gevaar voor de gezondheid aanwezig. De beslissing van OVAM wordt apart bijgeleverd bij deze bureaustudie.

¹ Het betreft hier een typefout in De Smet 2018, het milieu-hygiënisch onderzoek werd uitgevoerd in 2014. Het gaat ook niet om controleboringen maar om milieu-hygiënische boringen (oriënterend bodemonderzoek).

Figuur 3: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

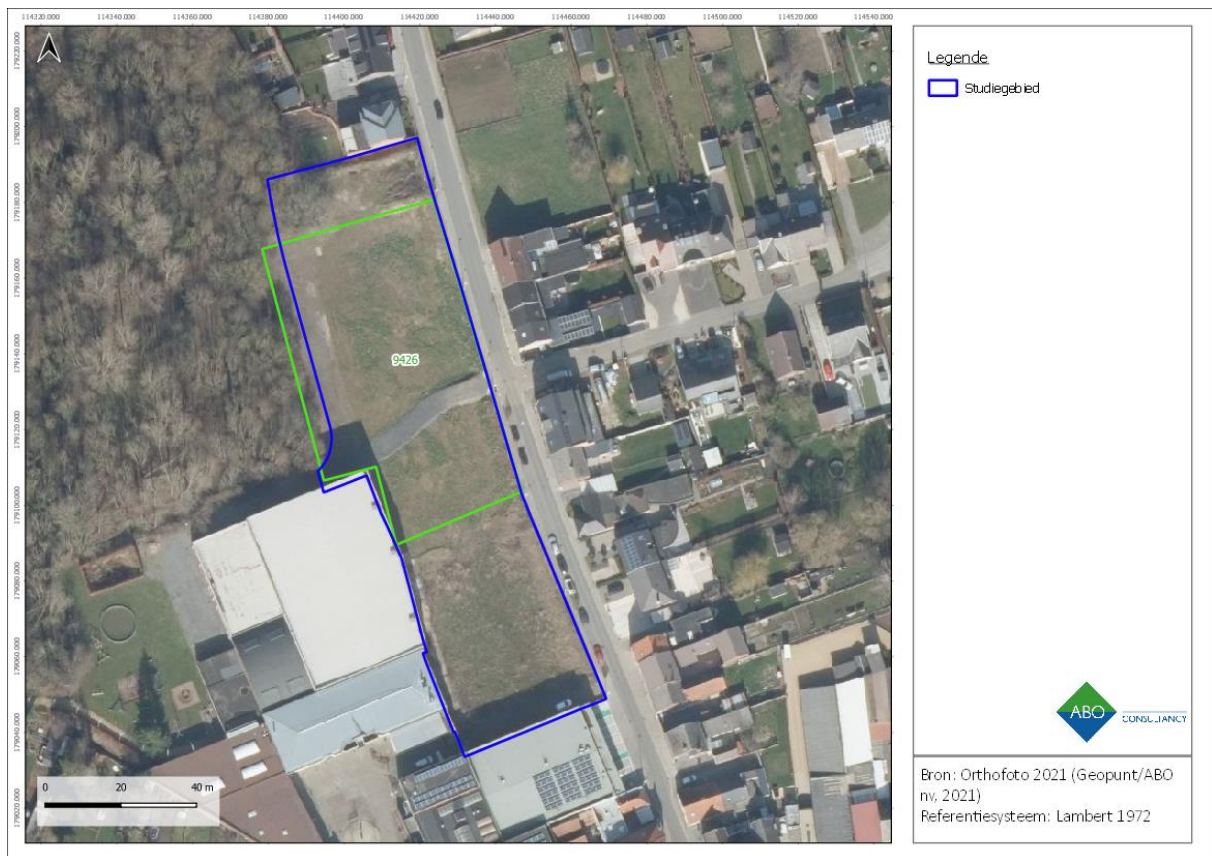
Figuur 4: Het studiegebied vanaf het zuiden (Google Maps 2021)

Figuur 5: Het studiegebied vanaf het noorden (Google Maps 2021)

Figuur 6: De werfweg in het midden van het studiegebied (Google Maps 2021)

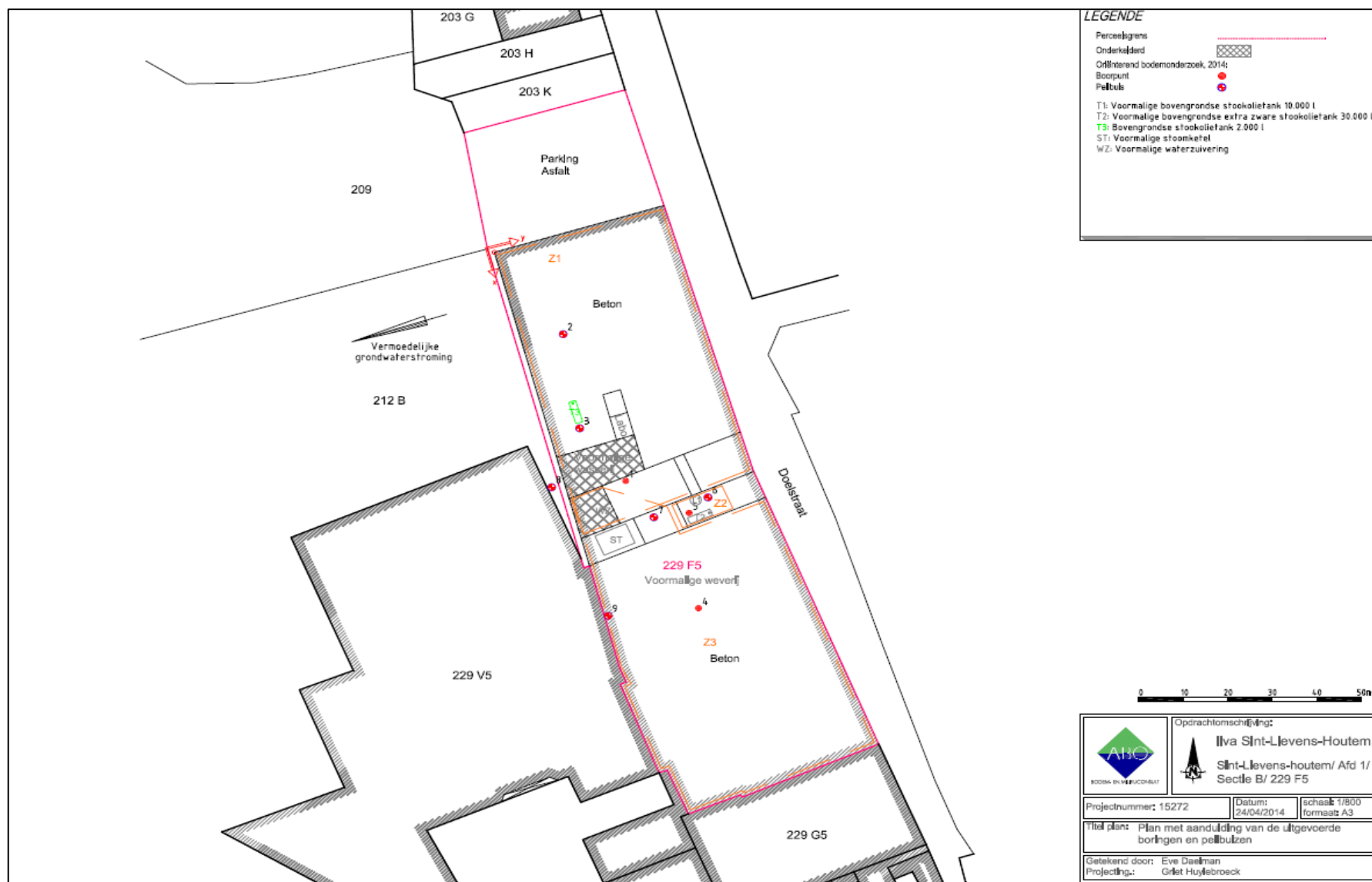
Figuur 7: De contouren van de eerder opgestelde archeologienota voor de sloep (ID 9426; groen) ten opzichte van de huidige bureaustudie (blauw) (ABO nv 2021)

Figuur 8: De fabrieksgebouwen tijdens de sloep, het niveau ligt duidelijk dieper dan straatniveau links. Foto genomen vanaf de Doelstraat richting het zuidwesten (Solva 2018)

Figuur 9: Drankencentrale Pede (nu gesloopt) bevond zich binnen het studiegebied en ligt duidelijk lager dan het straatniveau van de Doelstraat (Solva 2018)

Figuur 10: Locaties van de boringen voor milieu (oriënterend bodemonderzoek) uit 2014 (ABO nv 2014)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

In de toekomst wordt het terrein verkaveld in 19 loten. De nieuwbouwuimtes zullen gefundeerd worden op betonplaten die onder de vorstrand (ca. 80cm-mv) zullen komen. Voor de groenzones wordt een verstoring van ca. 50cm-mv gerekend, evenals voor de wegenis en parkeerzones. De riolering komt op een diepte van ca. 1 tot 1,5m-mv. Voor de wadi wordt gerekend op een diepte van ca. 2m-mv.

Figuur 11: plan van de verkaveling (Initiatiefnemer 2021)

Figuur 12: Wegplan van de verkaveling (Initiatiefnemer 2021)

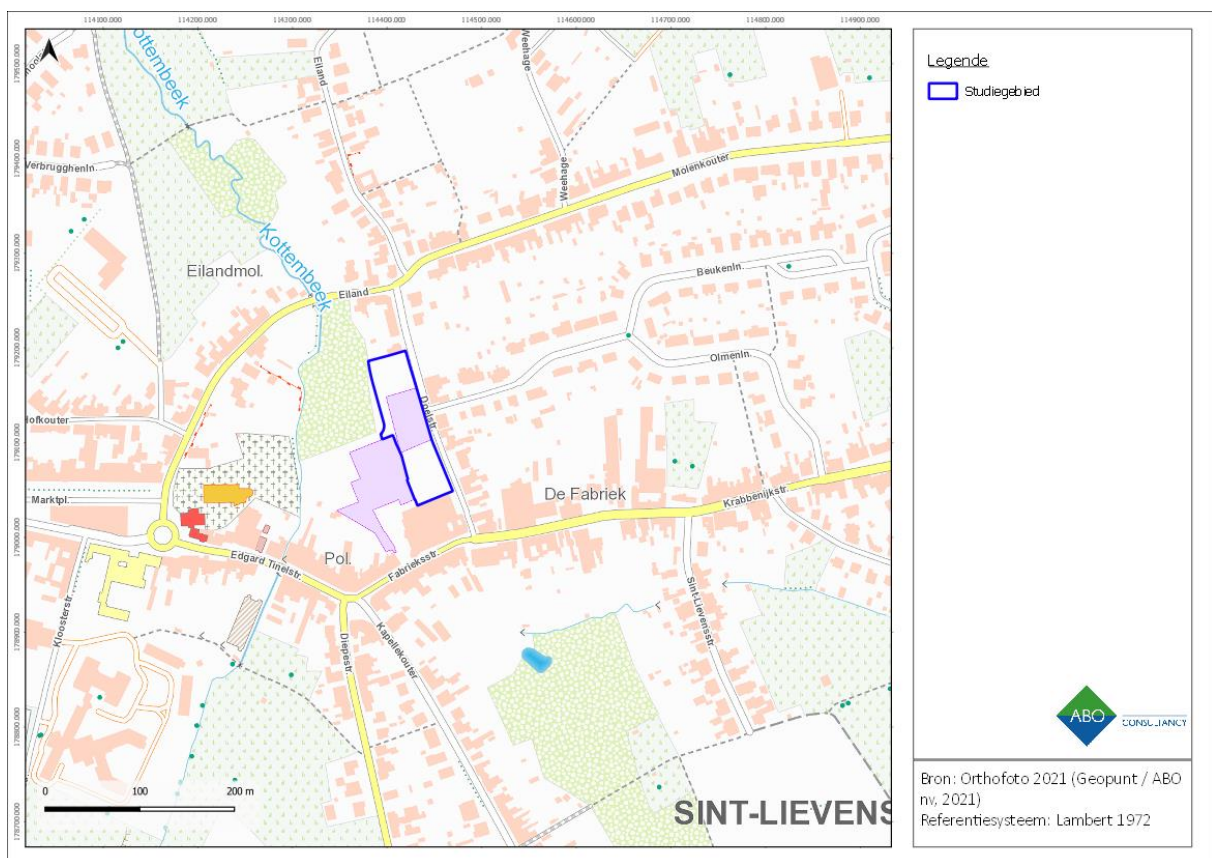
3 LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

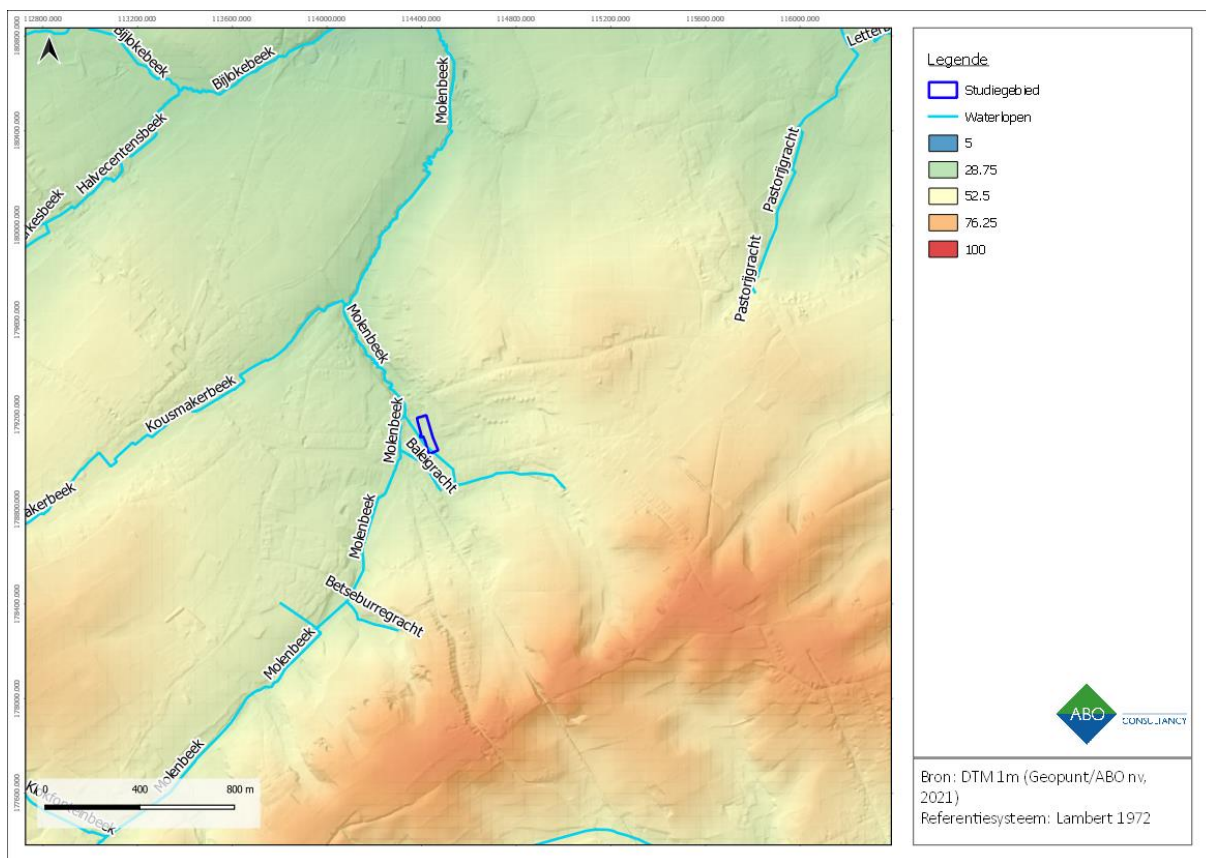
Op de topografische kaart (figuur 13) is binnen het studiegebied een fabrieksgebouw te zien. De kerk is te zien op ca. 150m ten westen van het studiegebied. Ten zuidoosten van het studiegebied staat bosgebied aangeduid. Ten noordwesten is de Kottenbeek te zien, ook wel gekend als de Molenbeek. Ten noordwesten van het studiegebied is het toponiem 'Eilandmolen' te zien, ten zuidoosten 'De Fabriek'.

Op het hoogtemodel (figuur 14) is te zien dat het studiegebied zich in de vallei van de Molenbeek bevindt, aan de voet van een zuidelijk gelegen leemplateau. De dorpskern bevindt zich eveneens in de vallei van de Molenbeek, aan de voet van zuidelijker gelegen leemplateaus. Deze ligging is gunstig voor bewoning in vroegere tijden, inclusief de steentijd. Al werd tijdens de periode van de steentijd allicht de voorkeur gegeven aan de hogere ligging van de leemheuvels.

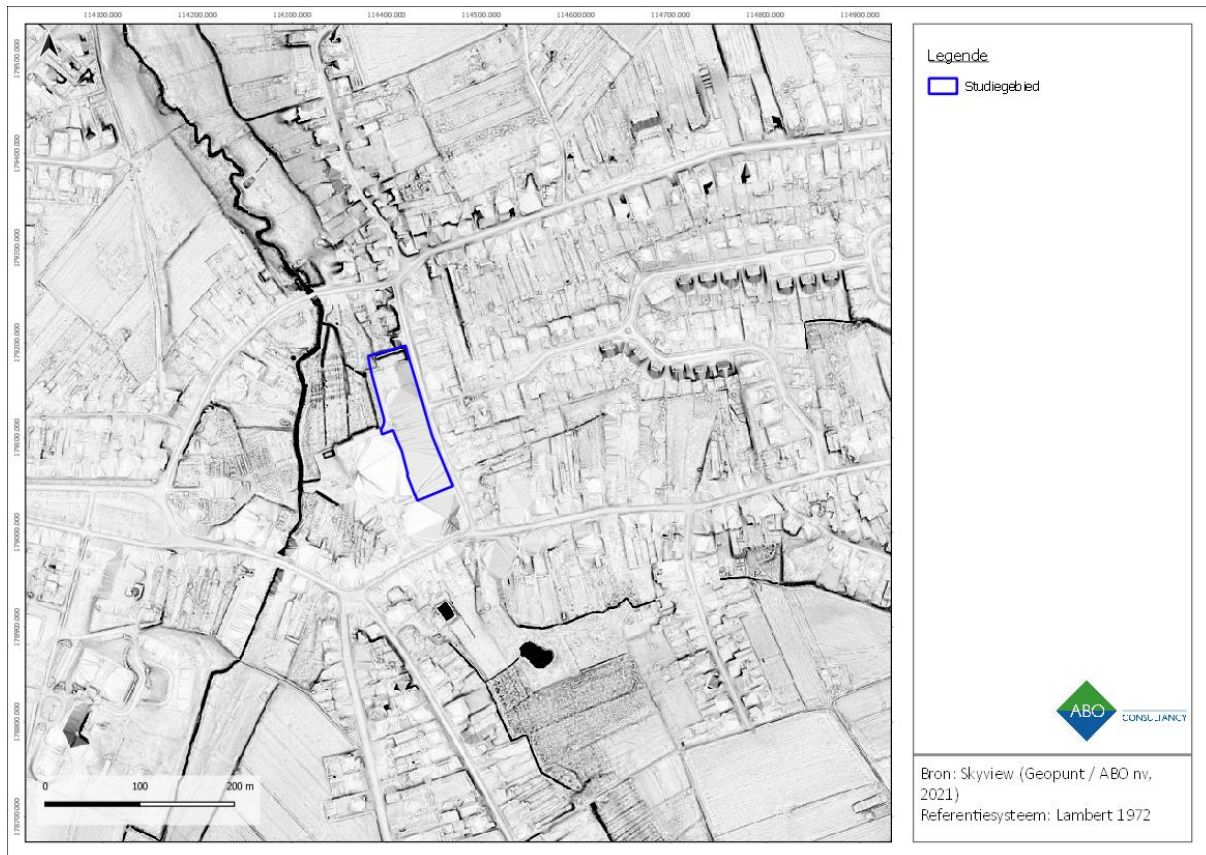
Op de skyview (figuur 15) zijn geen noemenswaardige hoogteverschillen te zien binnen het studiegebied. De loop van de Molenbeek ten westen is duidelijk te zien. Op het hoogteprofiel noord-zuid is een stijging te zien in zuidelijke richting waar zich het leemplateau bevindt. Op het hoogteprofiel west-oost is een stijging te zien in oostelijke richting, weg van de Molenbeek, het diepste punt van de vallei. De trapsgewijze ligging van de punten wijst op nivellering. Gezien de fabrieksgebouwen die zich hier tot voor kort bevonden en de afbraak tot op het maaiveld die recent heeft plaatsgevonden is dit geen verrassing.

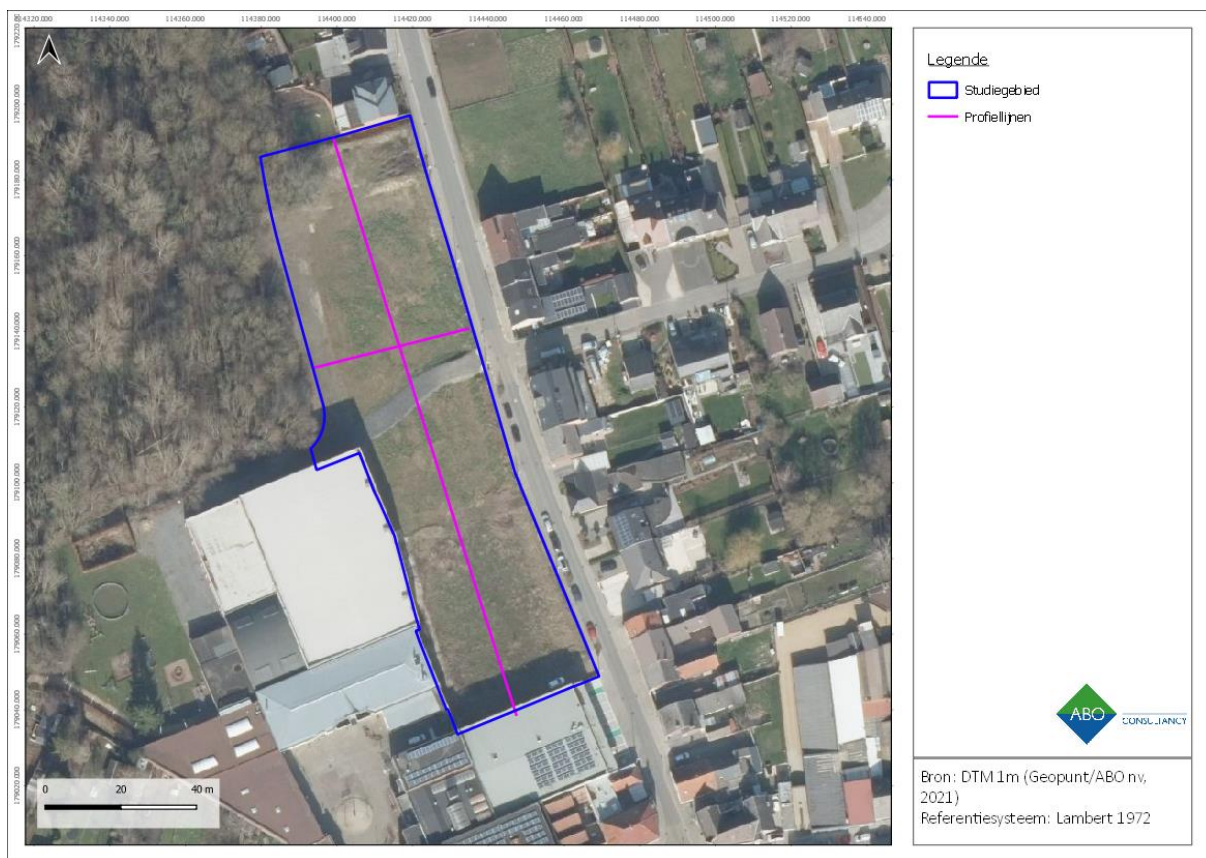
Figuur 13: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

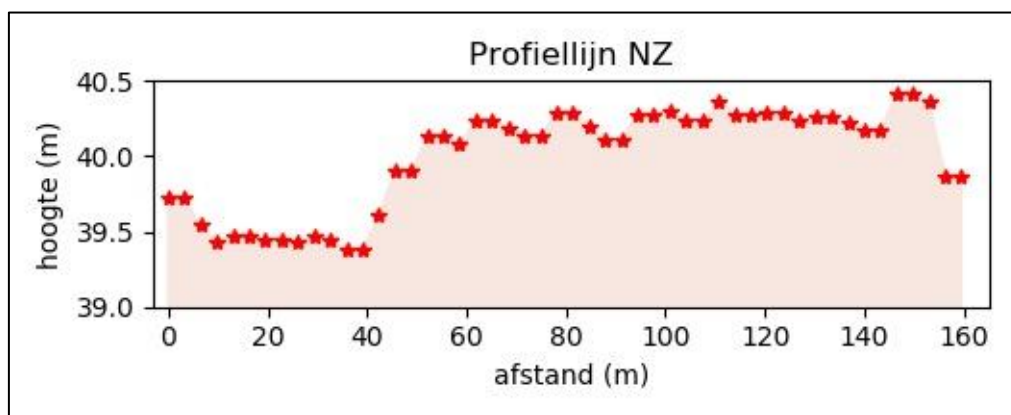
Figuur 14: Uittreksel van het Digitaal Hoogtemodel (1m) met waterlopen en aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

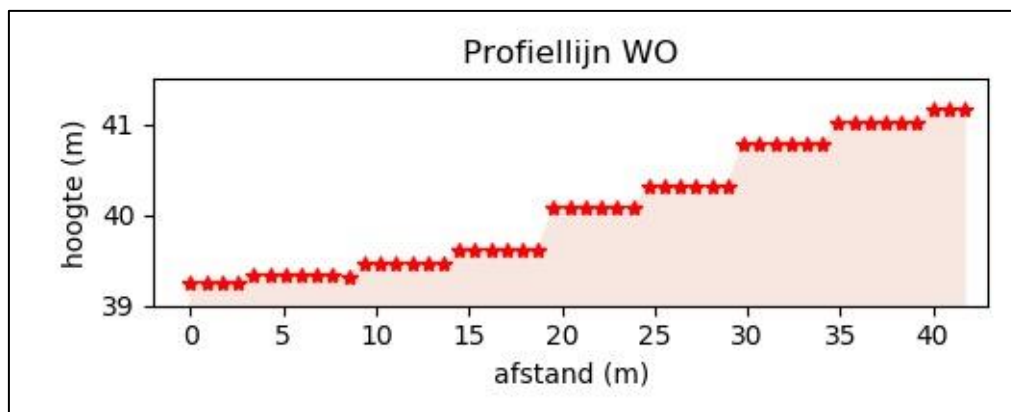
Figuur 15: Skyview (factor 0,25 m) met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

Figuur 16: Meest recente luchtfoto met aanduiding van de hoogteprofielen t.h.v. het projectgebied Geopunt 2021)

Figuur 17: Hoogteprofiel noord-zuid (Geopunt 2021)

Figuur 18: Hoogteprofiel west-oost (Geopunt 2021)

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

Op de bodemkaart (1950-1970) staat het grootste deel van het projectgebied, net zoals een ruimer gebied errond gekarteerd als bodemtype **OB** (figuur 19). Het gaat hier om een door menselijk ingrijpen gewijzigde bodem. Het oorspronkelijk bodemtype kon meer vastgesteld worden. Dit heeft allicht te maken met de fabriek die zich tot recent binnen het studiegebied bevond. In het noorden van het studiegebied bevindt zich bodemtype **Adp**, een matig natte leembodem zonder profiel. De bouwlaag vertoont een bruinigrijze kleur die geleidelijk overgaat in colluviaal materiaal met baksteenresten en houtskoolfragmenten. Het colluvium rust op een afgeknotte textuur B of op een Tertiair substraat. Roestverschijnselen beginnen vanaf 50cm-mv. Deze bodems komen voor in lage brede depressies, op de lage rand van hellingen en als oeverwallen in alluviale valleien. Dit laatste is hier het geval gezien de ligging binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek.

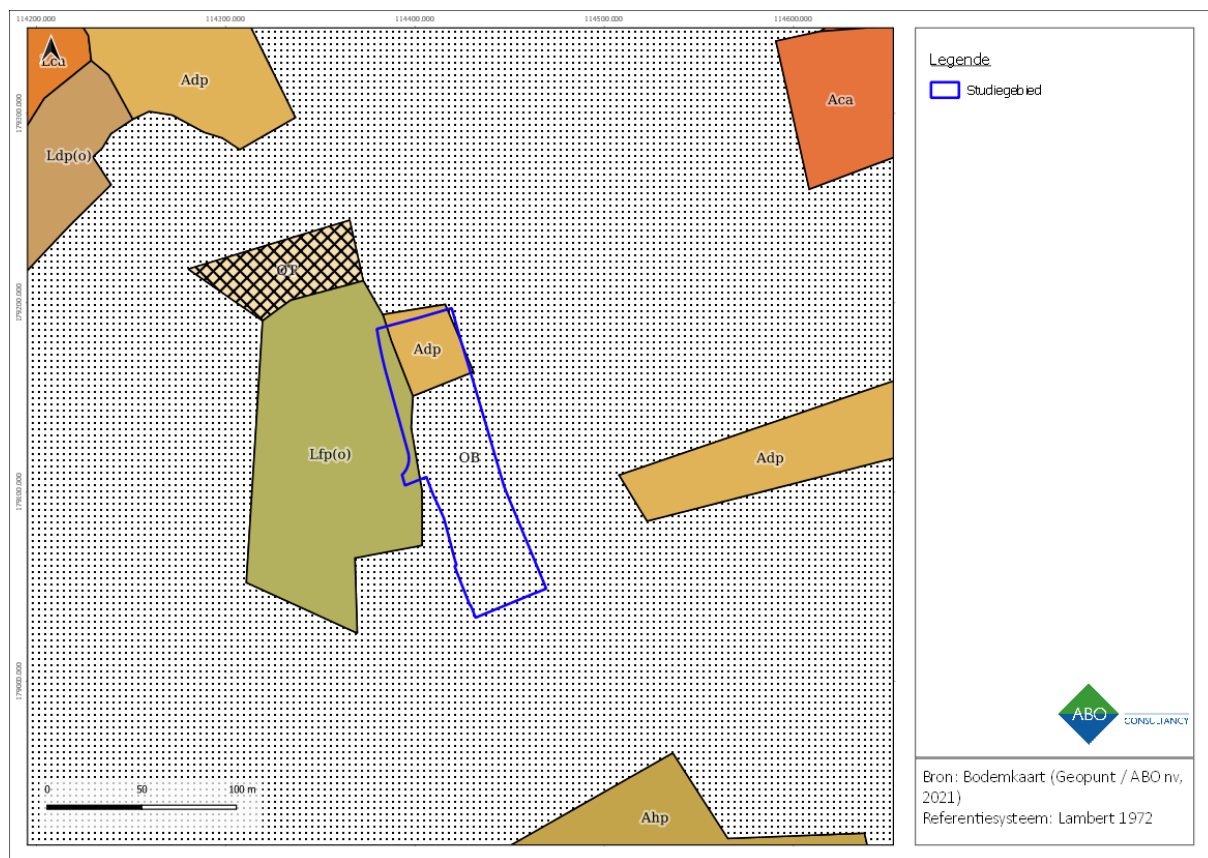
Bodemtype **Lfp** komt voor in het westen van het studiegebied, het gaat om een zeer natte zandleembodem zonder profiel. Het gaat om een alluviale grondwatergrond met een reductiehorizont die begint tussen 40 en 80cm-mv. De bovengrond is humeus en ca. 25cm dik met intense roestverschijnselen. De zwak humeuze overgangshorizont van het gereduceerde materiaal is bleekgrijs en vertoont roestverschijnselen. De reductiehorizont is blauwgrijs. Deze erg natte bodems zijn niet geschikt als akkerland en worden meestal als hooiland gebruikt.

Op de Quartairgeologische kaart (figuur 20) is te zien dat het projectgebied gelegen is binnen type 3a. De Quartairgeologische sequentie type 3a (figuur 21) bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan met daarboven eolische afzettingen (zand tot zandleem) uit het Weichseliaan of mogelijk vroeg-holocene. Deze laag kan vergezeld gaan van hellingsafzettingen uit het Quartair. Daarboven bevindt zich een laag met fluviatiele afzettingen uit het holocene en mogelijk tardiglaciaal (laat-Weichseliaan). Deze sequentie toont mooi de ligging van het studiegebied binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek aan.

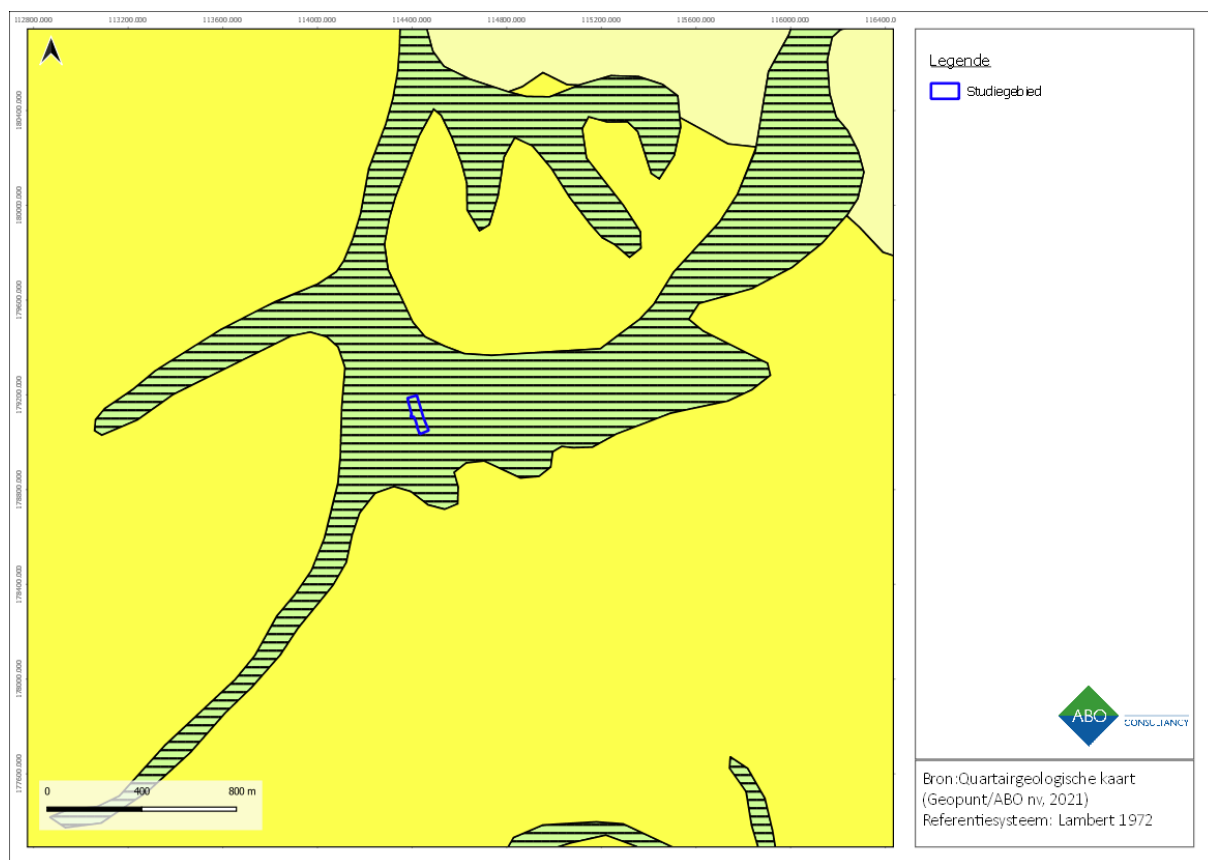
De Tertiairgeologische kaart (figuur 22) geeft weer dat het projectgebied zich binnen de formatie van Tiel bevindt en verder onderverdeeld is binnen het lid van Egem. Deze formatie bestaat uit grijsgroen, fijn zand en heeft kleihoudende lagen. De verschillende lagen kunnen glauconiet- of glimmerhoudend zijn.

Er is geen informatie over het studiegebied beschikbaar op de potentiële bodemerosiekaart. Gezien de ligging binnen de vallei van de Molenbeek is de kans op erosie klein. De nabijgelegen hogere zones van de leemplateaus zijn wel aangeduid als een risico voor erosie.

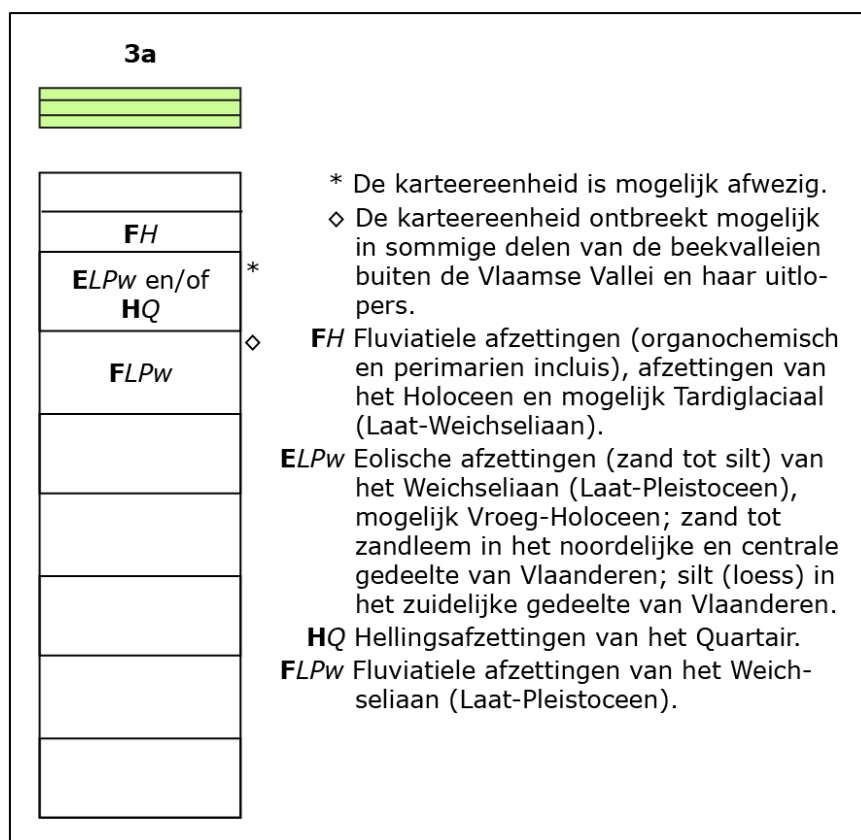
Op de bodembedekkingskaart (figuur 23) is te zien dat het projectgebied zich net ten westen van een woonwijk bevindt. Binnen het studiegebied staat een fabrieksgebouw en verhardingen aangeduid. De bebouwing neemt quasi het gehele studiegebied in beslag. Het gaat hier om de bebouwing die zich tot recent nog binnen het studiegebied bevond.

Figuur 19: Gedigitaliseerde bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

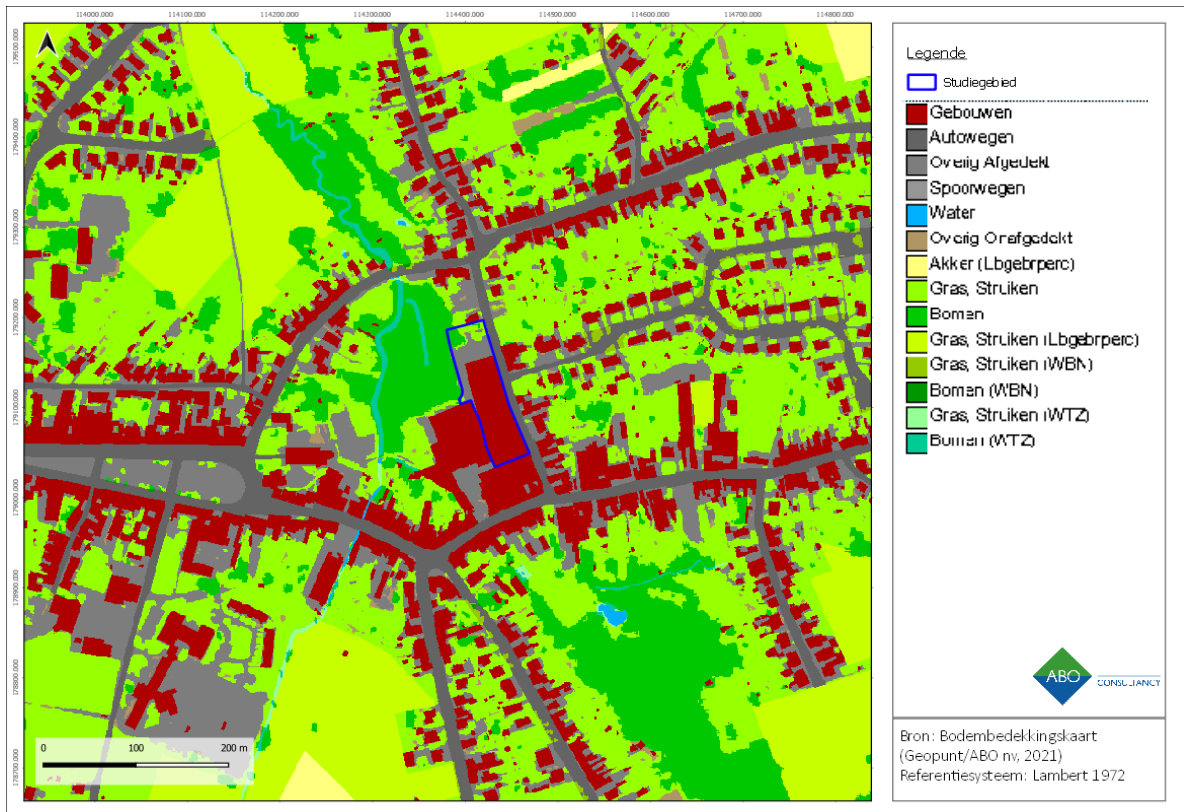
Figuur 20: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

Figuur 21: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het projectgebied (Geopunt 2021)

Figuur 22: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

Figuur 23: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)

4 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

4.1 HISTORISCHE ACHTERGROND

De oudste vermelding van Sint-Lievens-Houtem dateert uit 976, als Holtem of Holthem. Toen werd het dorp opgedeeld in twee delen. Het ene gedeelte behoorde toe aan de Sint-Baafsabdij van Gent, het andere aan het Land van Aalst, met een eigen vierschaar voor rechtspraak. Het gebied bestond dan voornamelijk uit bossen. Op dat ogenblik bestond de kerk al, met daarnaast een grote hoeve. Het bouwland van deze hoeve lag geconcentreerd op de Hofkouter die zich ten noorden van deze hoeve uitstreckte. In de 11de eeuw werd onder andere het bos ten oosten van de kerk ontgonnen, en werd de Meulenkouter hier aangelegd. Tijdens de volle en late middeleeuwen ontwikkelt Sint-Lievens-Houtem zich tot het dorp van vandaag. Een belangrijk element hierin was de jaarlijkse bedevaart ter ere van Sint-Livinus die sinds 1007 (en tot 1540) op Paasmaandag werd gehouden tussen Sint-Lievens-Houtem en de Sint-Baafsabdij. Deze werd ca. 1540 door Karel de Grote afgeschaft wegens de vele excessen.

De dense bebouwing dateert vooral uit de 19de en 20ste eeuw. Sociale woningen en fabrieken werden ten oosten van de dorpskern gebouwd tijdens deze periode. Het is binnen deze zone dat het studiegebied zich bevindt. In 1911-1913 werd Établissements Saey, een lakenweverij, opgericht in het projectgebied. De textielfabriek kende nog uitbreidingen in 1921 en tijdens de Tweede Wereldoorlog. De fabriek wordt gekenmerkt door verschillende in elkaar lopende gebouwen met diverse constructiesystemen. Er werden vooral lakenstof en handdoeken geproduceerd voor de Franse overzeese kolonies. In 1977 sloot de weverij de deuren (De Smet 2018). Momenteel wordt een deel van de textielsite ingenomen door een cluster van gemeenschapsvoorzieningen, waaronder een cultureel centrum, de gemeentelijke bibliotheek en een sporthal (ten westen van het studiegebied). Een deel van

de resterende fabrieksgebouwen (binnen het studiegebied) huisvestte tot voor kort Drankencentrale Pede (De Smet 2018).

Figuur 24: De weverij Saey op een prentbriefkaart uit begin 20ste eeuw (Geneanet 2021)

4.2 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

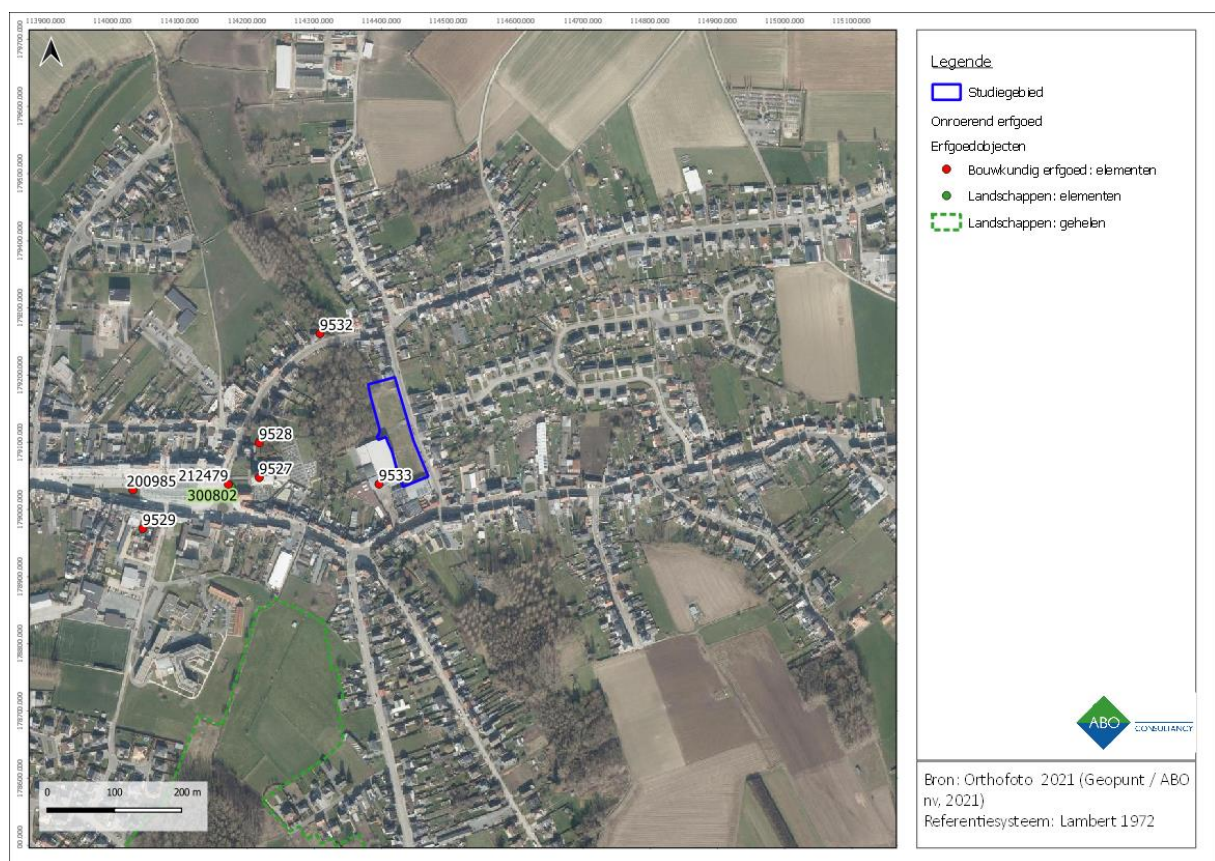
4.2.1 BESCHERMDE EN VASTGESTELDE ERFGOEDWAARDEN

In de onmiddellijke omgeving van het studiegebied bevindt zich ID 9533, het gaat hier om de lakenweverij Saey uit begin 20ste eeuw (cf. hst. 4.1) . De gebouwen hiervan bevonden zich tot voor kort ook binnen het studiegebied.

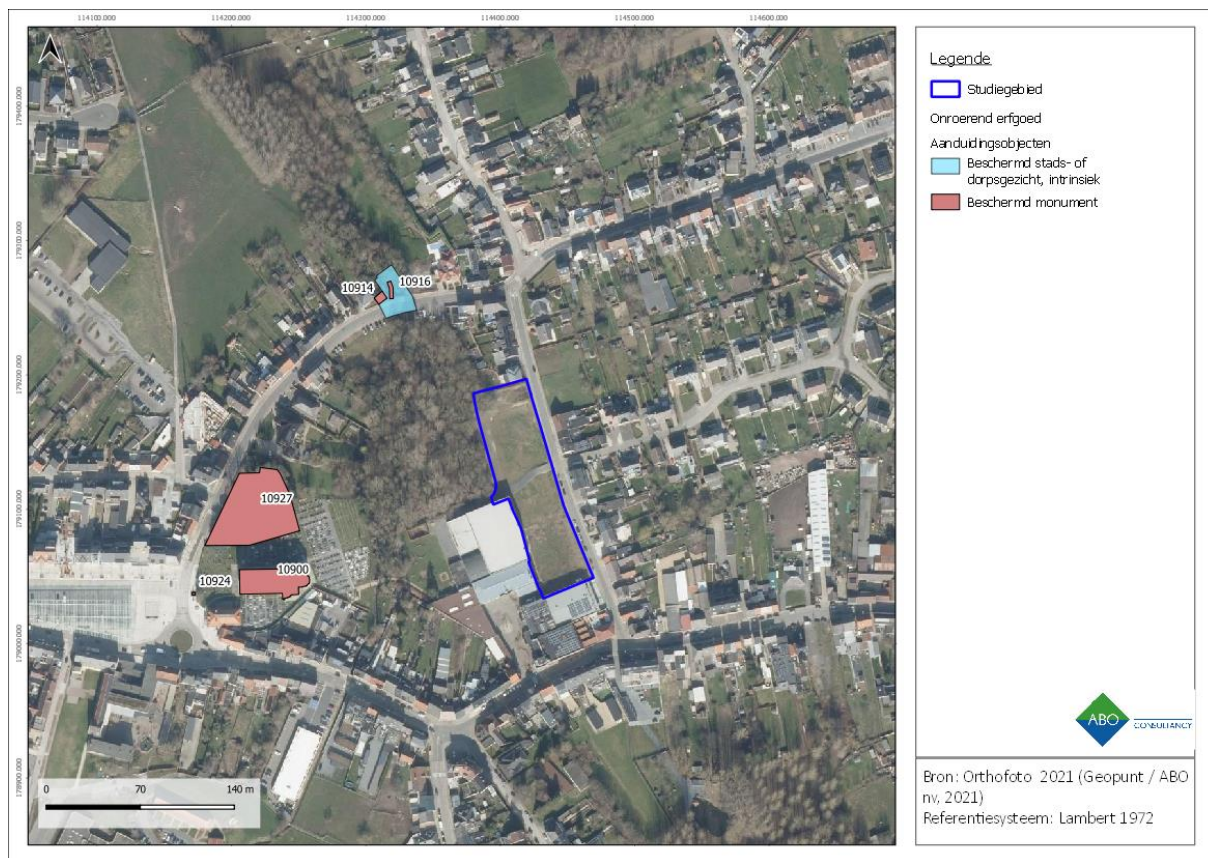
ID 9532 betreft de Korenwatermolen, gelegen op de Molenbeek. De vroegste vermelding dateert uit 1480, de molen was toen in het bezit van de Sint-Baafsabdij.

Ook de parochiekerk Sint-Michiel werd aangeduid als bouwkundig erfgoed (ID 9527). De oudste sporen van deze kerk dateren uit de 10e eeuw, met een martyrium uit deze eeuw. De kerk heeft een Romaans koor uit de 11de tot 12de eeuw, geflankeerd door twee traptorens. De pastorie uit de 17de eeuw werd aangeduid met ID 9528. ID 3000802 betreft een opgaande linde, recent geplant als vredesboom. Deze dient ter vervanging van de beuk die in 1919 geplant werd.

De kerk, pastoriwoning en vredesboom zijn ook aangeduid als beschermd monument met respectievelijk ID 10900; 10927 en 10924. De Korenwatermolen is aangeduid als monument met ID 10914 en als beschermd dorpsgezicht met ID 10916.

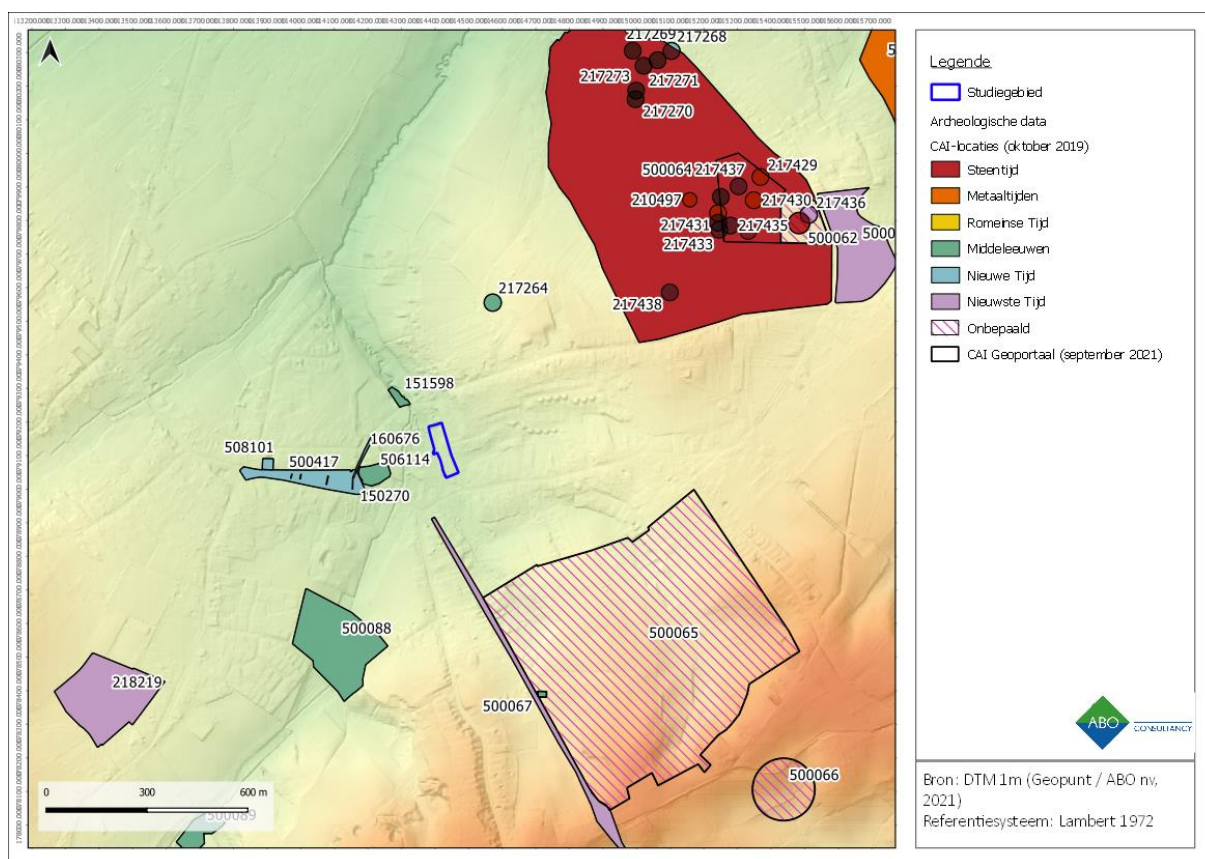
Figuur 25: Visuele weergave van de bouwkundige en landschappelijke gehelen rondom het projectgebied. (IOE 2021)

Figuur 26: Visuele weergave van de aanduidingsobjecten rondom het projectgebied. (IOE 2021)

4.2.2 ARCHEOLOGISCHE DATA

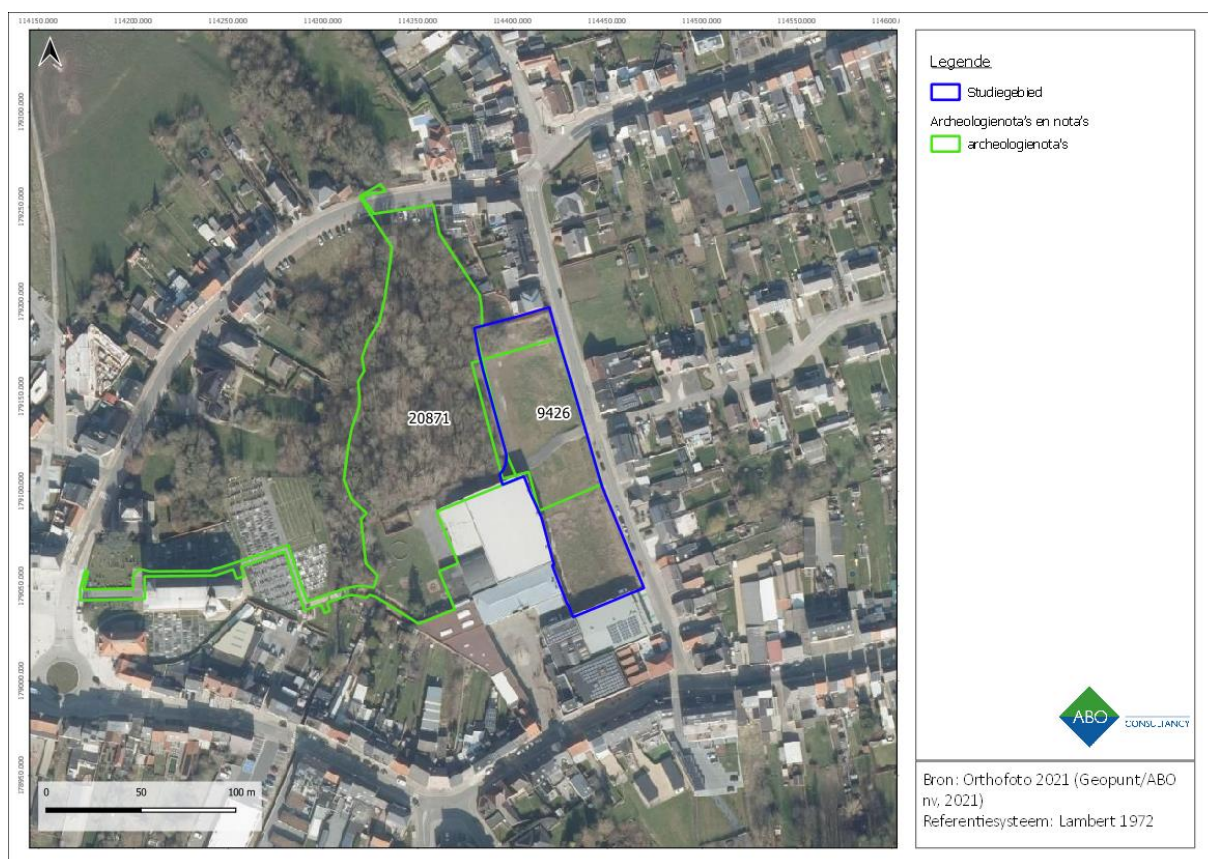
De meldingen in de CAI die relevant zijn voor het projectgebied werden hieronder opgelijst en kort besproken. Het studiegebied ligt buiten de historische dorpskern van Sint-Lievens-Houtem, aan de overkant van de Molenbeek. De meldingen in de CAI bevinden zich allen binnen de dorpskern (rondom het marktplein) van Sint-Lievens-Houtem. Het gaat om bewoningssporen van de vroege middeleeuwen tot de nieuwe tijd. Nabij de kerk werden ook vlakgraven aangetroffen. De Korenwatermolen bevindt zich op enige afstand ten noorden van het studiegebied. Het is de enige melding die zich net zoals het studiegebied binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek bevindt. Gezien het een watermolen betreft was dit met het specifieke doel de waterkracht te gebruiken. Allicht werd het meest rendabele gedeelte (met het meeste verval) van de beek uitgekozen. Op historische kaarten is binnen het studiegebied geen (water)molen aangeduid. De kans hierop is ook weinig waarschijnlijk, gezien het hier een dieper punt (met weinig verval) van de beek betreft. Ook bewoningssporen zijn minder waarschijnlijk gezien de dorpskern van Sint-Lievens-Houtem op hoger gelegen, drogere gronden werd ingeplant. Het studiegebied kende vermoedelijk een gebruik als hooiland of weiland. De bodem is minder geschikt als akkerland maar ook dit is een mogelijkheid.

Figuur 27: Visuele weergave van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI 2021).

CAI	Omschrijving	Datering
500417	Historische studie (waterputten en kruisen op het markplein)	Late middeleeuwen
150270	Archeologisch vooronderzoek: afvalkuilen, leemwinningskuilen en brandkuilen (brand in 1354), huttenleem en oude karrensporen, alle sporen te dateren in de 14 ^{de} eeuw.	Late middeleeuwen
151598	Erfgoedonderzoek Korenwatermolen	Late middeleeuwen, nieuwe tijd
160676	Archeologische opgraving: kuilen en vlakgraven, kasseiweg, grachten en riool	Nieuwe tijd
500088	Site met walgracht op Ferrariskaart (1771-1778)	Late middeleeuwen
506114	Archeologische opgraving: sporen oudere Romaanse kerk, grafkuilen, en loopvlakken (hoeve ten noordwesten van kerk)	Vroege middeleeuwen
508101	Archeologische opgraving: cultuurlaag, leemwinningskuilen en waterputten uit 13 ^{de} -14 ^{de} eeuw, resten van brouwerij en herberg uit nieuwe tijd	Late middeleeuwen, nieuwe tijd

Tabel 1: Overzicht van de CAI-locaties in de omgeving van het projectgebied (Centrale Archeologische Inventaris 2021)

Figuur 28: Archeologienota's en nota's in de omgeving van het projectgebied (Geopunt 2021)

In de directe omgeving van het studiegebied bevindt zich één archeologienota en binnen het studiegebied is een tweede archeologienota te zien met ID 9426. Deze archeologienota werd opgesteld naar aanleiding van de sloop van de resterende fabrieksgebouwen uit de 20ste eeuw in het kader van de huidige verkavelingsaanvraag. De archeologienota met ID 9426 behandelde enkel de sloop van de gebouwen tot op het maaiveld. In de archeologienota wordt aangegeven dat het projectgebied een vrij laag archeologisch potentieel kent en zich bevindt op natte, onaantrekkelijke gronden. Deze werden gebruikt als weiland of akkerland en sterk gedraineerd. Deze buizen werden vanaf de 19de eeuw ook in de grond gestoken wat verstoring met zich meebrengt. De fabrieksgebouwen vanaf 1911 zorgden voor een significante verstoring, die ook werd aangetoond bij de uitvoering van een oriënterend bodemonderzoek in 2014. Dit oriënterend booronderzoek kadert binnen het luik milieu en is bedoeld voor staalname om te testen op verontreiniging. Foto's of een interpretatie van de bodem zijn niet beschikbaar gezien het kader waarbinnen dit onderzoek gevoerd werd. Op diverse locaties hebben de boorstaten van dit oriënterend bodemonderzoek aangetoond dat onder de bestaande betonplaat verstoorde lagen te verwachten zijn, tot 1m85 diepte op sommige plaatsen. Om deze reden werden geen verdere maatregelen voorgeschreven in de archeologienota met ID 9426 die enkel de sloop van de fabrieksgebouwen behandelt.

De archeologienota met ID 20871 betreft de herinrichting van het zogenaamde 'Eilandbos' met nieuwe paden en speeltuigen en op bepaalde locaties de vernieuwing van een bestaande verharding. Het terrein kan ingedeeld worden in een zone ten oosten en ten westen van de Molenbeek. Ten oosten van de Molenbeek (de grootste zone) is er een laag potentieel gezien de natte, lagergelegen ligging. De werken zijn in deze zone bovendien beperkt qua impact. Voor de zone ten westen (nabij de kerk en het kerkhof) wordt een bestaand wegtracé vernieuwd en een groenpartij ingericht. Ook zal er een zitbank geplaatst worden en zullen er twee bomen geplant worden. De impact is ook hier beperkt maar de

locatie is veel gunstiger gelegen nabij de oudste middeleeuwse kern van het dorp. De kans om eventueel nog resten van oudere fasen van begravingen of de kerk aan te treffen bestaat. Wel dient in rekening gebracht te worden dat het kerkhof tot op heden in gebruik is en in de 20ste en 21ste eeuw heringericht is geweest. Dit heeft allicht verstoring veroorzaakt. Voor de oostelijke zone worden geen verdere maatregelen geadviseerd, voor de westelijke zone wordt een werfbegeleiding aangeraden (Clement 2021).

In de huidige bureaustudie, die ongeveer dezelfde locatie behandelt als ID 9426, gaat natuurlijk hetzelfde op. De drassige, natte bodem zorgt voor een laag archeologisch potentieel, zeker gezien de nabijheid van meer aantrekkelijke, hoger gelegen gronden op korte afstand. De verstoring die gepaard ging met de bouw en afbraak van de fabriek (een deel werd afgebroken voor de wijziging van het Onroerend Erfgoeddecreet in 2016) zal aanzienlijk zijn. Dit kon reeds aangetoond worden bij een oriënterend bodemonderzoek in het kader van milieu in 2014. Of de verstoring daadwerkelijk in verband kan gebracht worden met de fabrieksgebouwen en of de verstoring zich voordoet binnen het volledige studiegebied kan echter niet nagegaan worden op basis van de boorstaten van het oriënterend bodemonderzoek uit 2014. De tweede archeologienota (ID 20871), meteen ten westen van het studiegebied geeft aan dat de zone ten oosten van de Molenbeek zeer nat is. Het huidige studiegebied is net iets hoger gelegen dan de zone meteen aanpalend aan de beek maar het gaat hier nog steeds om drassig, nat gebied buiten de dorpskern van Sint-Lievens-Houtem.

4.3 CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

Een belangrijke bron van informatie is historisch kaartmateriaal. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Eventueel eerder aanwezige middeleeuwse structuren zijn mogelijk reeds verdwenen en dus niet meer opgenomen zijn in recentere bronnen.

Figuur 29 geeft de Villaretkaart weer van omstreeks 1740. Binnen het studiegebied is geen bebouwing te zien. Ten westen van het studiegebied zijn enkele vijvers (voor vis?) te zien met daarnaast een bleekweide. De kerk en pastorie staan wat verder ten westen aangeduid.

Op de Ferrariskaart (figuur 30) zien we binnen het studiegebied hooiland aangeduid staan. Een gedeelte van de (vis)vijvers bevindt zich in het westen van het studiegebied. In het zuiden is een gebouw te zien, een bijgebouw of kleinere woning.

De Vandermaelenkaart (figuur 31) geeft binnen het studiegebied geen bewoning weer. Het zuidelijke gedeelte is aangeduid als hooiland, het noordelijke lijkt in gebruik als akkerland. Tussen beide gedeeltes is een voetweg te zien.

Op de Atlas der Buurtwegen (figuur 32) is geen bewoning te zien, wel een voetweg die van oost naar west loopt in het zuidelijke gedeelte van het studiegebied. Deze was ook reeds te zien op figuur 30. Op de Popp-kaart (figuur 33) is eveneens geen bewoning te zien, de voetweg is nog aangeduid.

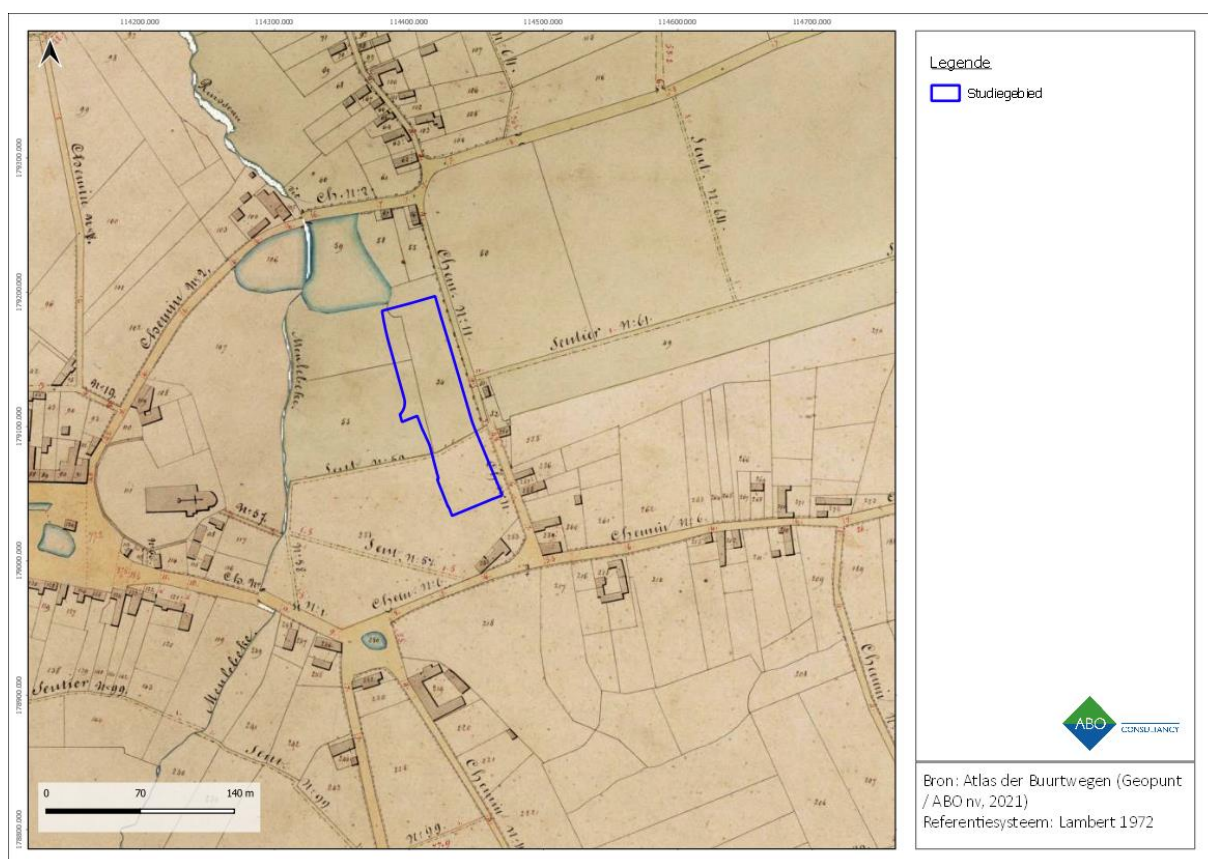
Figuur 29: Villaretkaart met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

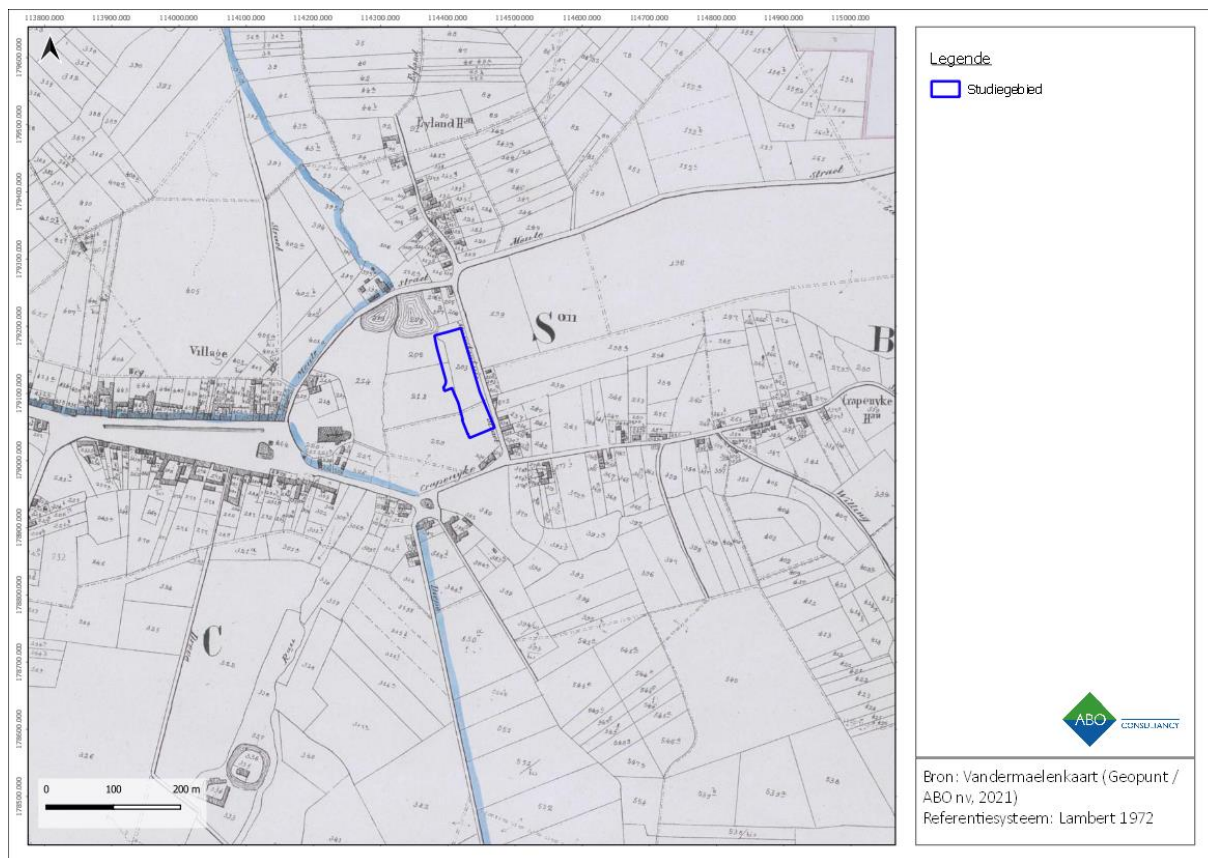
Figuur 30: Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)

Figuur 31: Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

Figuur 32: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het studiegebied (Geopunt 2021)

Figuur 33: Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)

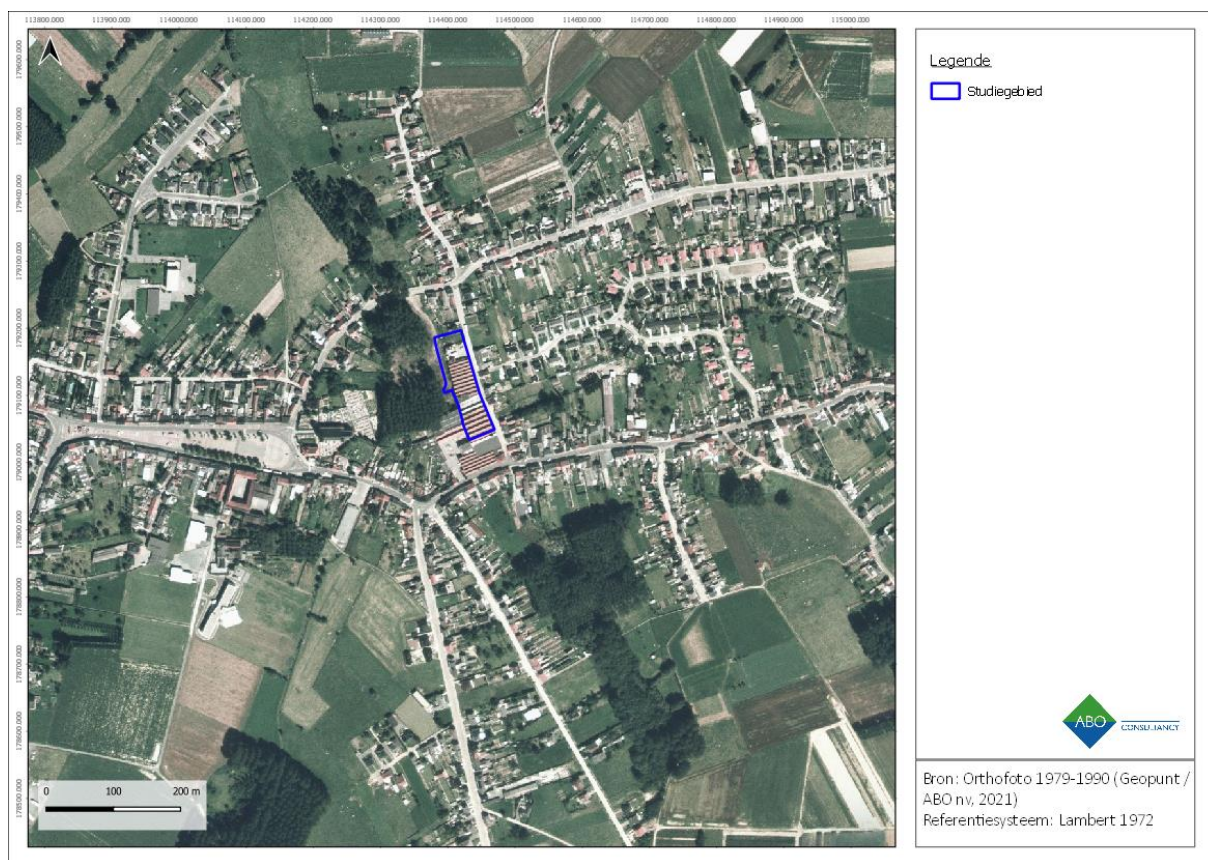
4.4 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

De recente landschapsveranderingen betreffen de wijzigingen aan het projectgebied in de 20ste en 21ste eeuw. In 1911 werd op het studiegebied (en ten westen van het studiegebied) de textielfabriek Saey opgericht. In 1921 vonden er nog uitbreidingen van deze fabriek plaats, in 1977 sloot de fabriek de deuren. Binnen het studiegebied bleven de gebouwen bestaan en werden gebruikt door een drankcentrale. De overige gebouwen (ten zuidwesten van het studiegebied) bestaan nog steeds en zijn in gebruik als sporthal en bibliotheek.

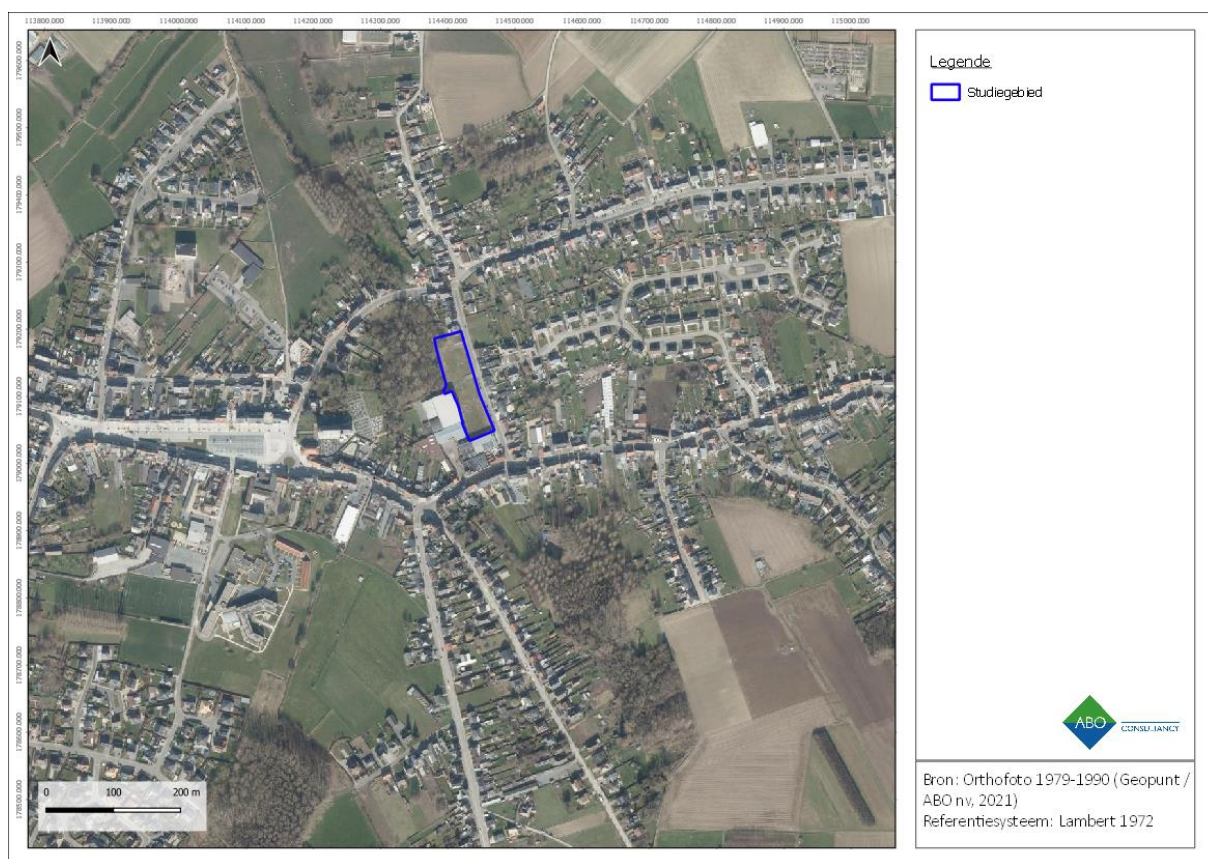
Voor 2016 werd reeds een deel van de gebouwen binnen het studiegebied gesloopt. Het middengedeelte bleef bestaan tot ca. 2018. Toen werden de overige gebouwen gesloopt. Binnen het studiegebied bevindt zich momenteel enkel nog een werfweg die van oost naar west loopt in het middengedeelte. Uit de boorstaten van een oriënterend bodemonderzoek in het kader van milieu (staalname voor detectie van eventuele verontreiniging) bleek een vergaande versterking aanwezig door de bouw van de fabriek. De vloerplaten bevonden zich onder het niveau van de Doelstraat en de vastgestelde versterking gaat op sommige plaatsen tot ca. 1,85m diep. Dit heeft gevolgen voor het archeologisch potentieel binnen het studiegebied.

Figuur 34: Orthofotomozaïek uit 1971 met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)

Figuur 35: Orthofotomozaïek uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied (Geopunt, 2021)

Figuur 36: Meest recente orthofotomozaïek met aanduiding van het projectgebied (Geopunt 2021)

5 BESLUIT

Deze archeologienota werd opgemaakt door ABO nv naar aanleiding van de bouw de verkaveling van een terrein voor nieuwbouwwoningen en handelsruimtes. Het doel van dit onderzoek is driedig. Ten eerste wordt op basis van de beschikbare informatie nagegaan of er archeologische resten te verwachten zijn op het terrein. Ten tweede wordt nagegaan hoe goed deze archeologische resten bewaard zijn en in hoeverre ze bedreigd zijn door de geplande bouwwerken. Ten derde wordt nagegaan wat het potentieel tot kennisvermeerdering is.

Uit het historische, landschappelijke en historische onderzoek blijkt dat het studiegebied zich binnen de vallei van de Molenbeek bevindt op drassige leemgrond. De landschappelijke ligging is weinig aantrekkelijk voor bewoning en de bodem is ook minder geschikt voor landbouwdoeleinden. De dorpskern van Sint-Lievens-Houtem is op korte afstand (ca. 150m) van het studiegebied gelegen. De landschappelijke ligging is evenwel helemaal anders. De zone met de dorpskern is hoger gelegen aan de voet van een leemplateau. Het studiegebied bevindt zich aan de overkant van de Molenbeek en is veel lager gelegen.

De CAI geeft vooral sporen van bewoning aan uit de vroege middeleeuwen en nieuwe tijd. Deze sporen bevinden zich steeds binnen de dorpskern van Sint-Lievens-Houtem. De Korenwatermolen, gelegen ten noorden van het studiegebied, bevindt zich eveneens binnen de vallei van de Molenbeek maar dan op een locatie met een groot verval om waterkracht te genereren. Op het diepste landschappelijke punt van de vallei (waar het studiegebied zich bevindt) is dit niet te verwachten.

Op historisch kaartmateriaal vanaf de 18de eeuw is te zien dat het studiegebied voornamelijk een gebruik als hooi- en akkerland kende. In het westen bevonden zich vijvers, vermoedelijk visvijvers. Enkel op de Ferrariskaart (1771-1778) is een kleiner gebouw te zien binnen het studiegebied, mogelijk een bijgebouw van een aanpalende hoeve. Op de 19de-eeuwse kaarten is een voetweg van oost naar west te zien in het zuidelijke gedeelte van het studiegebied.

In 1911 komt een textielfabriek binnen het studiegebied, die quasi het gehele gebied inneemt. Uit een oriënterend bodemonderzoek in het kader van milieu en de eerdere afbraakfase (voor 2016) is gekend dat de vloerplaat zich onder het niveau van de Doelstraat bevond. De verstoring gaat in sommige gevallen tot ca. 1,85m diep. Gezien een oriënterend bodemonderzoek wordt uitgevoerd met het oog op staalname om verontreiniging vast te stellen zijn er geen foto's van de boringen, enkel boorstaten. Van de afbraakfase voor 2016 zijn enkel foto's beschikbaar (cf. hst. 2.1).

Het archeologisch potentieel wordt ingeschat als laag op basis van de landschappelijke ligging en de bodemkundige gegevens. Het terrein is erg drassig en gelegen binnen de alluviale vlakte van de Molenbeek. Hoewel de dorpskern zich op korte afstand bevond maakte het studiegebied er geen deel van uit. De landschappelijke ligging van de dorpskern was hoger met drogere bodems wat het veel aantrekkelijker maakte voor bewoning. Hoewel niet bekend uit historische of cartografische gegevens is de kans zeer hoog dat ook voor de 18de eeuw het studiegebied in gebruik was als hooiland, weiland of akkerland. Resten uit de steentijd zijn niet te verwachten, de bodems zijn onderhevig aan colluvium. Eventuele sporen uit de steentijd zouden zich dan ook niet meer in situ bevinden. De leemplateaus in de buurt zijn bovendien hoger en aantrekkelijker, ook voor de periode van de steentijd. Algemeen is de kans op het aantreffen van resten vanaf tot vroege middeleeuwen tot de nieuwe tijd het grootst. Resten uit andere periodes kunnen evenwel niet worden uitgesloten.

De toekomstige werken bestaan uit de verkaveling van het terrein voor nieuwbouwwoningen en handelspanden. De nieuwbouwwuimtes zullen gefundeerd worden op betonplaten die onder de

vorstrand (ca. 80cm-mv) zullen komen. Voor de groenzones wordt een verstoring van ca. 50cm-mv gerekend, evenals voor de wegenis en parkeerzones. De riolering komt op een diepte van ca. 1 tot 1,5m-mv. Voor de wadi wordt gerekend op een diepte van ca. 2m-mv. Het potentieel tot kennisvermeerdering is laag. Het terrein bevindt zich buiten de dorpskern van Sint-Lievens-Houtem en lijkt vooral een gebruik als landbouwgrond gekend te hebben. Bovendien is het terrein vrijwel zeker verstoord (cf. de archeologienota met ID 9426; cf. hst. 2.1). Bij een oriënterend bodemonderzoek in het kader van milieu en daaropvolgende sloop werd vastgesteld dat de vloerplaat zich ruim onder het straatniveau van de Doelstraat bevond. Op basis van de boorstaten bevindt de verstoring op ca. 1,85m-mv (ten opzichte van de Doelstraat). Van het bodemonderzoek zijn enkel boorstaten beschikbaar, van de sloop (voor 2016) enkele foto's (cf. hst. 2.1).

De geplande werken blijven grotendeels boven de verstoringzone van ca. 1,85m-mv. De kans om op dergelijke diepte nog relevante archeologische sporen aan te treffen is overigens laag gezien hier geen muurresten of andere diepgaande structuren verwacht worden. De boringen voor het oriënterend bodemonderzoek in het kader van milieu werden echter vooral in het centrum van het huidige studiegebied geplaatst. Ook zijn er enkel boorstaten en geen foto's beschikbaar. Om de aard en ruimtelijke spreiding van deze verstoring vast te stellen is verder onderzoek nodig. Op het terrein dienen verspreid **profielputten** geplaatst te worden om de bodemopbouw op het terrein na te gaan. Indien uit de resultaten van het profielputtenonderzoek blijkt dat het terrein, of bepaalde zones, niet verstoord zijn volgt een **proefsleuvenonderzoek** voor de onverstoorde zone(s).

6 BIBLIOGRAFIE

Atlas van de Buurtwegen, opgesteld naar aanleiding van de wet op de buurtwegen van 10 april 1841, schaal 1:2.500 (overzichtsplannen schaal 1:10.000).

Clement C., 2021. Sint-Lievens-Houtem Eilandbos, archeologienota. Erembodegem: SOLVA

De Smet S., 2018. Sint-Lievens-Houtem Eilandpark – archeologienota. Erembodegem: SOLVA.

Geopunt Vlaanderen, Orthofoto's 1971, 1979-1990, 2002-2003, 2014, 2015, 2016, 2020, [online], <http://www.geopunt.be> (geraadpleegd op 2 december 2021)

Huylebroeck G., 2014. Sint-Lievens-Houtem, milieu-hygiënisch onderzoek. Gent: ABO nv.

Kaart van Villaret, Institut National de l'Information Géographique et Forestière, Sint-Mande (France), CH 292, uitgegeven in 1745, schaal 1:14.400.

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijne Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

Topografische kaarten, 1873, 1904, 1939, 1969, 1981, 1989, [online], www.cartesius.be, (geraadpleegd op 2 december 2021)

Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.